ZDENĚK BURIAN / pravěk a dobrodružství

Eva Hochmanová-Burianová

cena 34 Kčs

Augusta—Burian: Lov jeskynního medvěda, olej, 1979

ISBN 80-85434-28-8

dálky

Zapurian

Eva Hochmanová-Burianová

ZDENĚK BURIAN

pravěk a dobrodružství

/rodinné vzpomínky/

Hermina Burianová se syny Karlem a Zdeňkem

1 /ZAČÁTEK

Mostem mezi světem živých a mrtvých je láska.
Thornton Wilder

Narodila jsem se v měsíci a roce, kdy americký letec Lindbergh přeletěl ve svém letadle Spirit of St. Louis Atlantský oceán. V roce, kdy mými rodiči oblíbená Josefina Bakerová měla za sebou pařížský debut a tančila ozdobená jen šperky a pásem z umělých banánů kolem svého černého těla. Město po ní šílelo. Procházela se často po Champs-Elysées se svým miláčkem leopardem, který měl obojek posetý diamanty. Narodila jsem se v měsíci lásky. Mému otci, maliři Zdeňku Burianovi, bylo 22 let a mamince Františce, rozené Loudové, 23 roků.

Otec pocházel ze stavitelské rodiny na Moravě. Narodil se v Kopřivnici 11. února 1905. Z domova odešel mladičký. Složil za podpory matky Herminy zkoušky na Akademii výtvarných umění v Praze, byl přijat hned do 2. ročníku a už v Praze zůstal. Jeho starší bratr Karel (narozený 26. května 1903) studoval v Brně na strojnické průmyslovce. Zdeněk měl snivou a romantickou povahu po své matce, kdežto Karel byl kurážný a dravý. Vůbec si nebyli podobní. Zdeněk byl spíše podsaditý a menší po otci, ačkoliv jeho rysy vykazovaly podobnost s matkou. Karel byl vysoký a štíhlý a tradovalo se, že babičce Barabášové, která brzy zemřela, jako by „z oka vypadl". Měl fialkově modré, velké oči a tmavé vlasy. Zdeněk měl vlasy do oříškova, tmavě plavé, jako mívala jeho matka. Byl křtěný Zdeněk Michael Burian.

Zdeňkovy pozdější tempery (bylo mu asi osmnáct let) malované z oken rodičovského domu připomínají Kopřivnici před mnoha lety. Kolem dědečkovy zahrádky se žlutými růžemi, které babička pěstovala tak ráda, se táhla silnice se stromořadím a kus dál „přes příkop" jezdila lokálka.

Moje maminka byla krásná hnědooká a tmavovlasá divka Františka. S otcem se seznámila na Císařské louce v Praze pod Vyšehradem při koupání ve Vltavě. Otec tam byl s trempskou partou, maminka s kamarádkou. Hodila sympatickému chlapci, který se jí líbil, balón a hoch shledal, že dívka je víc než příjemná. Přátelství, které později přerostlo v lásku, bylo rychle uzavřeno.

Maminka o sobě vždycky říkala, že je Táboračka, ačkoliv se narodila v Praze. Její rodiče se však záhy přestěhovali do jižních Čech, odkud oba pocházeli. Maminka mi často vyprávěla o svém dětství na venkově a ukazovala mi fotografie. Měla nevlastní sestru Mařenku, protože dědeček František Louda ovdověl a znovu se oženil. Babičce Anně se první děťátko narodilo mrtvé. Pak přišel František, Františka a nejmladší Václav. S bratry se maminka prala, její kamarád byl černý pes Azor.

Můj otec zastával pravidlo barevného kontrastu. K světlému typu patří jako partner tmavý typ a naopak. Proto se mu líbila maminka. Poznával její charakter, její bystrost, inteligenci a pracovitost. „Myslím, že to bude stálice," svěřil se tehdy kamarádům. Maminka vypadala jako Indiánka. Nosila dlouhé vlasy spletené do copů. Její nápadná, bílá pěšinka přímo svítila v tmavých vlasech.

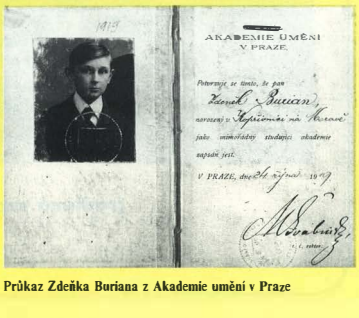
Když jsem přišla na svět, bydleli moji rodiče v podnájmu v Ruské třídě v Praze-Vršovicích. Tatínek připravil pro syna jméno Pavel. Když jsem se narodila já, vybrala mi maminka jméno Eva. Táta byl šťastný, že jsem měla alespoň černé vlásky. Nikdy jsem nebyla nespokojena se svým křestním jménem. Připadalo mi typicky ženské, i když jsem byla zpočátku vychovávána jako kluk.

Málo dětí se mohlo pochlubit, že vyrůstalo v tak zvláštním prostředí jako já. Otec byl stále doma, večer četl, ve dne maloval. Pan Vilímek, druhý významný nakladatel v otcově životě, brzy rozpoznal otcův výjimečný talent a svěřoval mu výzdobu knih, z kterých otcovy ilustrace, anebo jen obálka, udělaly bestsellery. Ilustrace byly plné napětí a vzruchu. Pamatuji si, že otec vždycky pod obrázek napsal větu odpovídající výjevu z románu. Tu pak vytiskli a čtenář se rychle orientoval.

Už před mým narozením ilustroval otec zeměpisný měsíčník *Širým světem*, který redigoval prof. Stanislav Nikolau

Rodný dům Zdeňka Buriana v Kopřivnici na Moravě

Průkaz Zdeňka Buriana z Akademie umění v Praze

a o něco později byl též autorem barevných příloh ze všech končin zeměkoule. Ilustroval i *Humoristické listy.*

Naši potřebovali byt. Protože nakladatel Vilímek dokončoval stavbu činžovního domu na Žižkově, slíbil tam otci dvoupokojový byt s příslušenstvím. Táta dříve pracoval v malé kanceláři u Vilímků v Opatovické ulici.

Na Žižkově pracoval stále doma. Mělo to vliv na celý náš rodinný život. Všechno se podřizovalo programu jeho práce. Nesměla jsem ho nikdy za denního světla vyrušovat, ale postávala jsem před jeho plátny alespoň za soumraku, kdy odkládal paletu, nebo přestal črtat perovky či malovat černobílé kvaše. Kvaš byla jeho oblíbená až virtuózní technika pro dobrodružné romány. Teprve později se více věnoval akvarelu, když s ostychem a úctou k Adolfu Kašparovi vyzdobil za německé okupace *Babičku* a *Pohorskou vesnici B. Němcové.*

Večery byly u nás krásné a romantické. Jakmile otec vyčistil paletu a umyl štětce, což byl obřad a já ho při něm napjatě pozorovala, chopil se kytary, která stála v rohu pokoje nebo visela zavěšena na zdi, a tehdy jsem s okouzlením poslouchala, jak rodiče zpívají. Buď to byly trempské písně, nebo táta hrál táhlé, sladké havajské melodie, které vyluzoval kovovými prsteny a želízkem na havajskou kytaru. První kytaru, španělku, mu koupila maminka.

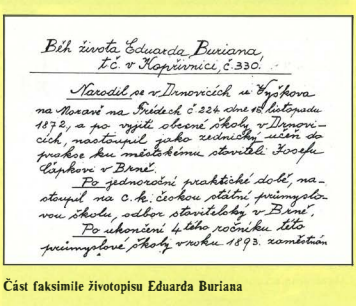
Nasávala jsem exotickou atmosféru celým srdcem. Otcova záliba v exotice a romantice, zaujetí hudbou, maminčin vztah k poezii a divadlu, to všechno byla živná půda pro mě snění v letech, kdy se formoval můj charakter.

Od nejútlejšího dětství jsem se přátelila se zvířaty. Milovala jsem je. Děděček na Moravě, kam mě naši přivezli už v peřince, měl koně. Všude jsem na venkově viděla kravičky, kozy, ovce, psy a kočky. Znala jsem drůbež. Od otce jsem se brzy naučila poznávat exotická zvířata a ptáky. Žádná divka nevěděla, jak vypadá kvaga, dugong nebo okapi. Neznala orangutany, gorily, hrochy, levharty. Děti chodily do cirkusu, ale neznaly se s cizokrajnými zvířaty tak důvěrně jako já.

Maminka vzpomínala, jak ráda jsem hladila pivovarské koně alespoň po nohou, když u nás stáli se svým těžkým nákladem sudů. Říkala jsem jim při tom mazlivě: „Malintej". Nikdy mi žádný z nich neublížil.

Těsně po otcově smrti přišel na jeho adresu lístek z Ameriky a pak i z Kanady. Žižkovský kluk na něm napsal: „Pane Burian, vzpomínám na Vaše ilustrace. Jak jste to mohl všecko tak věrně namalovat, když jste tu nikdy nebyl?" Pozdrav přišel od něho kamaráda z dětských let, se kterým jsme si v žižkovské kuchyni často kreslili a hráli na Indiány. Ale otec si už jeho lístek nemohl přečíst. Jistě by ho potěšil.

2 / MORAVSKÉ INTERMEZZO

Běh života Eduarda Buriana,
č.č. v Kopřivnici č. 330.

Narodil se v Drnovicích u Vyškova na Moravě na Frédech č. 224 dne 15. listopadu 1872, a po vyjití obecné školy v Drnovicích, nastoupil jako zednický učeň do prakse ku městskému stavitelí Josefu Čápkovi v Brně.

Po jednoroční praktické době, nastoupil na c.k. českou státní průmyslovou školu, odbor stavitelský v Brně.

Po ukončení 4. tého ročníku této průmyslové školy v roku 1893. zaměstnán

Část faksimile životopisu Eduarda Buriana

Poprvé jsem byla na Moravě jako miminko. Moji rodiče čekali na byt v novostavbě na Žižkově, a tak jsem své první měsíce strávila u dědečka a babičky v Kopřivnici.

Starý pán byl snachou nadšený, věnoval se jí, chodil s ní s kočárkem na procházky, zatímco mladá babička Heřma udržovala odstup. Mezi ní a synem Zdeňkem byli občas napjatý vztah. Táta ji klad! za vinu, že se narodil brzy po bratrovi, a proto byl v dětství slabý a přecitlivělý. Velice trpěl Karlovou agresivní povahou a pořád se cítil ukřivděný. Byl pasivní, ale když ho bratr vydráždil, bil Zdeněk hlava nehlava.

Jeho matka, moje babička, byla romantik. Manželství se „zedníkem", jak dědovi říkala, ji ničilo duševně i tělesně. Nebylo to manželství uzavřené z lásky, ale z rozumu. Babiččin otec, vdovec, sňatek sám vyjednal. Předal mladičkou dívku schopnému muži z branže. Babička byla vychována v penzionátě, protože jí maminka brzy umřela, a ani tatínek ji nedovedl až k oltáři. Byla rozbolestněna ztrátou rodičů a přimkla se více ke květinám a zvířatům. Dávala se ráda fotografovat s velikou kytici růží. Měla u sebe jediného tvora z rodného rožnovského domu, krásného černého novofundlandského psa Vodana, kterého však její manžel nesnesl a poručil ho dát utratit. To byla velká rána pro beztak chatrné manželství.

Babička měla smysl pro ušlechtilost zvířat. Tradovalo se o ni, že dědovi vybírala koně do kočáru. Ráda četla, snila o velké lásce a stala se brzy matkou, aniž svého muže milovala.

Byla to vysoká, štíhlá žena s velkýma šedýma očima, úzkým obličejem a tmavě plavými vlasy, sčesanými do uzlu. „Paní stavitelová" chodívala sama na procházky a se snachou se nikdy nesbližila.

Nakonec babička od dědy odešla. Nejdříve bydlela v Brně u sestry a pak se přestěhovala k staršímu synovi na Smíchov. Po dědečkově smrti, když můj otec rodný dům se skladem a zahradou prodal, se nastěhovala k nám. Odešla na věčnost v třiaosmdesáti letech.

Můj dědeček, stavitel Burian, patřil ještě k té generaci průkopníků, kteří okolo přelomu století dokázali z ničeho neuvěřitelné mnoho. Nejlépe bude, když ho o tom necháme vyprávět samotného.

Běh života Eduarda Buriana sepsaný vlastní rukou v Kopřivnici č. 330 v únoře 1945.

Narodil se v Drnovicích u Vyškova na Moravě na Frédech č. 224, dne 15. listopadu 1872, a po vyjití obecné školy v Drnovicích nastoupil jako zednický učeň do prakse ku městskému staviteli Josefu Čapkovi v Brně.

Po jednoroční praktické době nastoupil na c.k. českou státní průmyslovou školu odbor stavitelský v Brně.

Po ukončení 4. ročníku této průmyslové školy v roku 1893 zaměstnán byl u různých stavitelů jako stavitelský asistent, později jako samostatný vedoucí staveb i kanceláře, aby dosáhl šestileté zákonité prakse, a aby dle této mohl býti připuštěn ke zkouškám. Během této prakse provedl jako samostatný vedoucí parní pilu o šesti patrech s kotlovnou a kancelářemi pro hraběte Rudolfa

Kynského v Zubři na Hamrech, a pak kruhovou vápenku o dvanácti komorách a 44 m vysokým komínem ve Štramberku pro firmu „Knaur a Barabáš".

A tak v roku 1899 podrobil se na Vysokém c. k. moravském místodržitelství v Brně zkouškám, při kterých byl c. k. zkušebnou komisí po 14 dnů zkoušený uznán za způsobilého a obdržel koncesní dekret.

Svou živnost otevřel v Rožnově pod Radhoštěm v roku 1900, a proto, že tamější kraj byl chudý, rozhodl se svou živnost přenésti do Kopřivnice, to jest kde je průmysl.

A hned v prvním roku mu štěstí přálo.

Byla mu zadána stavba jednopatrové hospodářské školy v Rožnově pod Radhoštěm a jednopatrová čtyřtřídní škola s bytami v Kopřivnici vedle kostela. Obě fasády provedl jeho otec Frant. Burian.

Celkem postavil 7 nových škol.

Dále stavěl hotely („Amerika", „Morávia"), přistavěl sál „Afrika" a provedl další přístavby restaurací a hostinců. Postavil „porážky", dílny a jatka, 7 pekáren v Kopřivnici, Drnholci a Veřovicích.

Kromě těchto uvedených staveb postavil: svůj vlastní dům dílem přízemní a dílem jednopatrový, s konírnou, kočárovnou, vozárnou a potřebnými kůlnami pro nářadí, v Kopřivnici.

Postavil též obchodní domy v Kopřivnici, kavárnu pro Josefa Čechmánka (jehož syn kamarádil se Zdeňkem Burianem), jednopatrový dům pro barona Poppra na Prostřední Bečvě, dům lékaře Konopčíka v Kopřivnici, „cukrářský" dům ve Štramberku, obývací domy „obecní" pro 14 rodinných bytů a pro učitele. Vystavěl hasičskou zbrojírnu s věží v Kopřivnici a ve Staříči, Šulův obchodní a obývací dům. obchodní dům a skladiště pro „Budoucnost" v Kopřivnici, obchodní a obývací dům se strojní stolárnou, parketárnou a sušárnou pro firmu Alois Čapka.

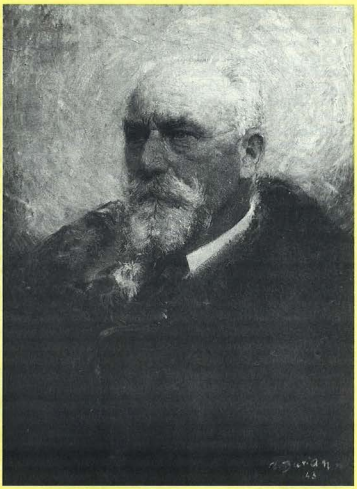
„Jeho" domky stojí nejen v Kopřivnici, Štramberku, Drnholci, ale také ve Vlčovicích, Mniši, Hornim Sklenově, Lichnově, Příboře, Novém Jičíně, na Hliníku, v Libhošti, Závišicích, Bardovicích, Veřovicích, ve Frenštátě, Mořkově, Hodslavicích, Hostašovicích, Straníku, Životicích, Rybím, ve Staříči, Žilíně, Ženklavě, Staré Bělé, Nové Bělé, Sedlnicích, Páskově, ve Staré Vsi, v Nové Vsi, Brušperku a Krmelíně.

A pro Moravsko-Slezské Elektrárny postavil 25 transformačních stanic v celém širokém okolí.

Byl také dlouhé roky členem obecního zastupitelstva, přísežným soudním znalcem a odhadcem.

Po vypuknutí světové války 1914—1918 byl ustanoven předsedou Chlebové komise, zanedlouho byl však odveden a musel také narukovat do války.

Šťastně se navrátil, začal svou živnost provozovat znova a byl také hned ustanoven za předsedu stavební komise. Zakrátko byl Krajským soudem v Novém Jičíně jmenován porotcem pro porotní zasedání. Na to Zemským školní úřadem v Brně jmenován odborným učitelem pro Odbornou pokračovací školu v Kopřivnici, na které vyučoval plných 20 let až vypukla 2. světová válka, následkem čehož byla pokračovací škola německým úřadem zrušena.

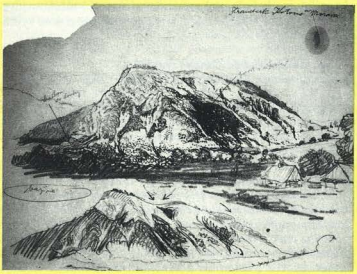

Portrét Eduarda Buriana

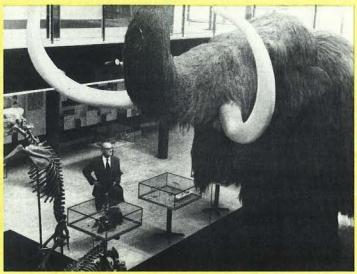
Vedl tedy svou živnost řádně a se zdarem po 44 let a těšil se přízni v celém širokém okolí.

Když můj otec vojákoval ve Valašském Meziříčí, bydlely jsme s mámou v Rožnově. Chodily jsme na procházku do rožnovského parku nebo za město na luka, kde kvetly ocůny. Teta s sebou brala ještě kamarádku se psem. Jmenoval se Bajan. Byla to překrásná kolie.

Skica vrchu Kotouče

Absolonova rekonstrukce mamuta v Moravském muzeu v Brně

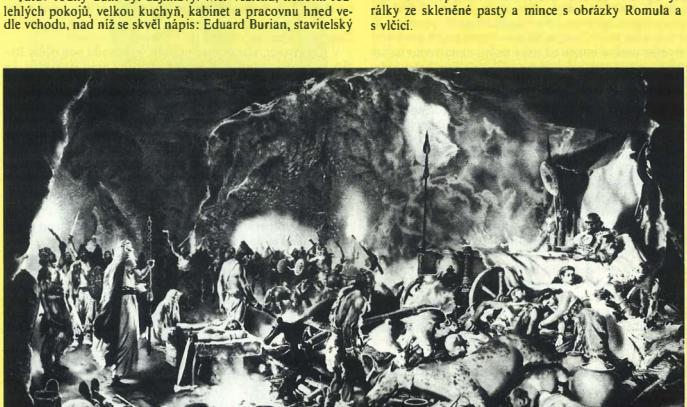
Jako malou mne děda vozil s mámou kočárem po stavbách, které v okolí prováděl a kontroloval. Cestou jsme potkávali žebříňáky tažené kravkami a všichni pana stavitele uctivě zdravili. Děda měl ještě bryčku a tzv. Spiegelglasswagen, na kterém mne uchvacovaly hlavně lucerny.

Ve stáji jsem byla jako doma. Šero, teplo, tiché chroupání a vůně sena mě někdy doslova ukolébaly. Sem tam koně dupli nebo zachrastili řetězem, kterým byli upoutáni ke žlabu, a obrátili tmavé, moudré oči po dětech, které stály v přítmí a fascinovaně na ně hleděly. Měla jsem kamaráda Ivánka, ale často jsem se s nim prala a Ivánek utíkal s brekem domů. Byla jsem vůbec srdnatá dívenka, nebála jsem se jako čtyřletá ani Italčat, která mě za našeho pobytu v Rimini trápila. Tenkrát jsem nosila na krátkých, kučeravých vláskách čepičku s pírkem, byla jsem snědá jako ašant a miláček české výpravy.

V Kopřivnici jsem také měla pověst bojovnice, často až příliš divoké. Maminka musela urovnávat dětské spory, táta neměl čas. I tam míval s sebou práci a musel mít klid.

Tátův rodný dům byl zajímavý. Měl věžičku, několik rozlehlých pokojů, velkou kuchyň, kabinet a pracovnu hned vedle vchodu, nad níž se skvěl nápis: Eduard Burian, stavitelský a skalními převisy ideálním místem pro tlupy neandertálců. Lovci zde nacházeli i materiál k výrobě kamenných nástrojů. Ohromující byl však nález učiněný učitelem Karlem Maškou — čelist neandertálského dítěte. Karel Maška vykopal v další jeskyni, Čertově díře, také měděné nástroje a měděný závěsek se stříbrným terčíkem. V případě terčíku jde o nejstarší stříbrný předmět ve střední Evropě. Závěsek byl vyroben z alpské mědi. Tyto předměty jsou dokladem významu Moravské brány pro obchodování v pravěké Evropě.

Kotouč neztratil svůj význam ani později. Osada Kopřivnice i další osady v okolí Příbora tvořily zřejmě zázemí opevněného hradiště na Kotouči. Kopřivnice je známá i svým bronzovým pokladem, dokonce pohřbem psa s navršenou mohylkou. Tuto oblast obývaly i keltské družiny, které splynuly s domácím obyvatelstvem. Na Starém Hradisku probíhala směna jantaru a kultovní funkci mělo středisko Hostýn u Chvalčova. Táta se zmiňoval i o Ženklavě, kde se našel hrot železného šípu a náramek ukončený dvěma hadími hlavičkami. Mezi Kopřivnicí a Příborem dokonce v zemi objevili korálky ze skleněné pasty a mince s obrázky Romula a Rema s vlčicí.

Rekonstrukce knížecího pohřbu v jeskyni Býčí skála na Moravě

mistr, odhadce a přísežný znalec. Před domem voněly žluté růže, protkané červenými žilkami. Kolem zahrádky byl nízký ozdobný plůtek. Dvůr byl položený níže než vchod do domu, scházelo se na něj po točitých dřevěných schodech.

Děda nás s maminkou vozil rád po širém okolí. Dostali jsme se až k vrchu Kotouči, který je památný nálezy pozůstatků neandertálského člověka. Je mnohokrát zachycen na tátových pérovkách i olejomalbách v souvislosti s tamějším osídlením pravěkými lidmi. V jeskyních vrchu Kotouče jsou nejstarší stopy pobytu člověka na Novojičínsku. Našly se v nejspodnějších vrstvách jeskyně Šipky, která byla dějištěm her i bádání kopřivnických kluků. Kotouč byl se svými jeskyněmi

Můj otec o svém kraji vyprávěl: „Pod Štramberkem zeje v boku obrovské vápencové hory otvor do jeskyně Šipky. Tato jeskyně, která byla cílem našich dětských výprav, mě vzrušovala představami o životě podivných lidských tvorů, kteří ji před dávnými časy obývali. Našly se tam i spousty zbytků koster nejrůznější lovné zvěře. Představoval jsem si, když soumračné světlo padající propadlým stropem jeskyně začalo rozmazávat kontury zřícených balvanů, jak se za nimi choulí lidé v kožešinových cárech v temných chodbách, ozářených stále udržovaným ohněm. Viděl jsem jejich věčným hladem třeštící oči a jiné, zeleně svítící, v vchodu na pozadí temné zimní noci. Viděl jsem také, jak tlupa vyzbrojená jen kameny

a klacky, podléhá v nerovném boji se smečkou jeskynních hyen. Krvavá stopa posledního z tlupy směřovala zasněženým lesem pryč z místa urputného boje . . ."

Táta se mi vždycky snažil vštípit, jak je důležité umět pozorovat. Sám si neustále ověřoval, jak vypadá ráno v různých ročních obdobích. Zachycoval stále se měnící oblohu akvarelem. Maloval ve dne i za soumraku. Poznamenával si noční oblohu. Toulal se po Šumavě i po Tatrách s přítelem Mervartem, který o něm napsal: „V Burianově díle nenajdete ani stopu nejistoty." Od mládí se sžíval s přírodou. Byl jen jednou v cizině, tam si ověřil sílu moře. Zaznamenal si desítky odstínů tohoto krásného i děsivého mohutného živlu.

Tátovu rodnou zemi Moravu jsme navštěvovali často. Znala jsem nejen Kopřivnici a její okolí, Rožnov, Beskydy s působivou, monumentální sochou Radegasta, ale vypravili jsme se také do Blanska. Otec chtěl poznat jeskyně Moravského krasu.

Byla jsem už rozumná holčička, školačka, a moc jsem se na ten zajímavý výlet těšila. Maminka mi na výpravu dala ušít zbrusu nové žluté šaty s velkými červenými jahodami. Měla tu barvu nejradději, sama jela také ve žlutých šatech, ozdobených velkým koženým knoflíkem, a na hlavě nezbytný hnědý klobouk. Bydleli jsme v hotelu Skalský mlýn, okno vedlo na sever do skály, takže tam byla zima a vlhko. Peřiny byly studené, slunce do pokoje nikdy nezasvítilo, ačkoliv bylo parné léto. Trávili jsme tedy všechen možný čas venku.

Tenkrát jsem poprvé v životě viděla na vlastní oči propast, poprvé jsem se s rodiči plavila po ponorné řece Punkvě. Tajil se mi dech nad tím, co příroda vytvořila. Loďka proplouvala potichu krápníkovým labyrintem až na dno propasti Macochy. Když jsme se pak dívali shora dolů, trochu jsme se bála. Dlouho jsem vzpomínala na podzemní domy, kde jenom kapky vody ruší posvátné ticho tajemného světa.

Zastavili jsme se též v Brně. S tatínkem tehdy navázal kontakt profesor Karel Absolon, aby ho získal pro výtvarnou spolupráci. V Brně jsme se podívali na rekonstrukci mamuta, a ta nás ohromila. Profesor Absolon ho dal zhotovit na náklady Tomáše Bati ze Zlína. Profesor byl tehdy ještě kustodem oddělení pro diluvium Moravského zemského muzea. Už dávno pojal úmysl vybudovat v Brně Ústav a muzeum Anthropos. Započal s výzkumy v Dolních Věstonicích a v jeskyni Pekárně. Později rozšířil bádání o jeskyni Býčí skálu blízko Adamova ve střední části Moravského krasu. Získal tátu pro myšlenku namalovat rituální pohřeb halštatského knížete se vší obřadnou hrůzností. Z nálezů roztroušených kostí a žárového hrobu artefaktů se domníval, že pohřeb knížete doprovázely nejen zvířecí, ale i lidské oběti. Otec namaloval velkolepý obraz, který byl těsně po válce uveřejněn i v londýnských News.

Při návštěvě brněnské radnice mě otec vyfotografoval spolu s maminkou pod brněnským „drakem" a navštívili jsme pověstné vězení Špilberk. Bylo nám úzko v temné, kamenné pevnosti, kde si odsouzenci odpykávali trest v těsných, chladných kobkách. Upoutaným nešťastníkům kapala na hlavu voda a nohy jim ohlodávaly krysy. Byl tam v 18. století vězněn i pandur Trenk, císařský plukovník. Odsoudili ho pro nekázeň, ačkoliv byl velmi udatný voják. Na Špilberku i zemřel. Táta ho zvěčnil na obálku stejnojmenného románu.

V Kopřivnici, kde se otec narodil, jsem ráda pobývala. Rodiče se mnou podnikali výlety do okolí, na hrad Hukvaldy, ke zřícenině Šostýna. Koupali jsme se ve studeném říčce Lubině. Moc se mi líbily lávky přes potok Kopřivničku. Kopřivnice nebyla nic dlužna svému jménu. Když jsem jednou poskakovala na dohled od rodičů, upadla jsem najednou do jámy zarostlé kopřivami. Bývala jsem hezká holčička, ale když mě rodiče vyprostili, byla jsem zohyzděná k nepoznání. Obličej mi napuchl a červenal, tělo plné puchýřů. Ale všechno se mi zahojilo a když tatínek vystavil můj dívčí portrét v tyrkysových šatech do tanečních ve výstavní síni spolku Purkyně, jehož byl členem, obraz okouzlil všechny návštěvníky.

Na místě otcova rodného domu s věžičkou stojí nyní panelák. Na něm je pamětní deska s otcovým reliéfem.

3 / CHLAPECKÝ SKICÁŘ

Když si táta pořídil skicář, bylo mu necelých čtrnáct let. Použil prostě nelinkovaný sešit. Na prvních stránkách jsou postavy kopírované podle knih ilustrovaných Zdeňkovým „idolem" Walterem Pagetem. Od *Robinsona Crusoe* (domorodec, koza, spouštění člunu vydlabaného z kmene stromu na vodu) pokračoval až k fotografiím E. S. Vráze, českého cestovatele. Pečlivě do detailu okopíroval dajacké meče a štíty se skalpy. Nikdy si nedělal rastr, přenášel objekt bez dlouhého rozmýšlení či poměřování, jak jsem ho i později pozorovala. U podobizen Dajaků lze už najít typický Burianův monogram, který používal po celý život. Měl ho i na razidle do pečetního vosku, kterým se dříve pečetily obálky dopisů.

Z chlapeckého skicáře: V Pyrenejích (Die Pageta z ilustrací „Robinsona Crusoe"), 1919

Na dalších stránkách otcova skicáře je opět kopie ilustrace W. Pageta, a to jezdec napadený vlky a pod nimi krásná tužkokresba, kolorovaná vybledlou modravou barvou: nartoun příšerný z Bornea.

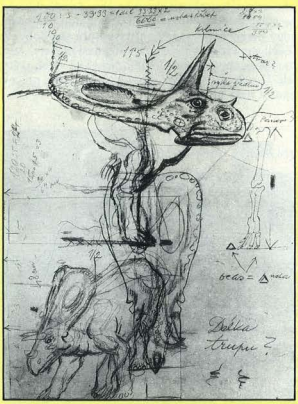
3. 4. 1919 otec zaznamenal anglo-španělské kroje. Ohmatané, zažloutlé stránky jsou pokryty nejrůznějšími výjevy. Pod poslední obrázek tohoto cyklu otec přimaloval akvarelovou technikou kolibříka z Bornea.

O několik dní později si poznamenal podle Vrázových fotografií několik výrazných typů bornejských lovců lebek. Na další stránce se rozkládá mexická vesnice jako vystřižená z filmu a na následujících listech jsou černoši a Indián s kápi s buvolími rohy, jak ho známe z díla *Duch Llana Estacada*.

Mnohem později kreslil mladý Zdeněk do svého sešitu skalp. Obžibveja — všimla jsem si moravské koncovky —, ozdobený pery a napjatý na obroučce, váček na tabák, slav-

Kostýmní návrh do Suchoňova *Svätopluka*

Torosaurus ze skicáku Zdeňka Buriana

nostní kalumet, obyčejné dýmky, skalpovaci nůž a tomahawky s poznámkou „zavedené Evropany". Potom načrtl eskymáckého psa, muže se saněmi a trapera.

Otcovy vůbec první kvaše a malby inkoustem z r. 1919 jsou podle Kořenského cestopisů, které mu učarovaly. Bylo jeho celoživotní touhou navštívit Nový Zéland a havajské souostroví. Ale byl odsouzen k tomu, aby nám ty krásné, vzdálené kraje posledního ráje jenom přiblížil svými mistrovskými díly.

Stejně živě a přesvědčivě maloval výjevy ze Severní Ameriky i Kanady, takže leckdy došel uznání dokonce i u amerických malířů. Text jednoho z dopisů zněl: „Burian pobil Američany na jejich vlastním poli, ačkoliv Ameriku viděl jen na fotografiích."

Otcův podpis na kresbách a malbách z dvacátých let je ještě netypický, ovlivněný vyumělkovaným podpisem dědovým, plným smyček a kudrlinek.

Po další stránce otcova skicáře běží jako živý novozélandský pták kivi, prázdnýma očima hledí vysušené hlavy nepřátel, vypíná se obrovitý strom damaroň. Dvacátá stránka je pokreslena postavami afrických Masajů a bornejských válečníků.

Ukažte mi jiného čtrnáctiletého kluka, který si takhle pečlivě poznamenává mexický kroj. Nestačí mu kresba, ještě vedle obrázku píše: sombrero, košile, poncho, kalhoty, ženské oblečení, obleky z mexických měst. Jako by věděl, že za několik let bude udivovat čtenáře dobrodružných románů pravdivostí a přesností svých ilustrací.

V prosinci 1919 si namaloval obleky bohatých beduínů a postavu indického rádži. Na druhé straně listu jsou tužkokresby: Indián kmene Kaiovů s poznámkou, že je příbuzný Arapahům a Šošonům, vizáž Indiána kmene Crow neboli Vraního s větou: vyčesaný vlas znakem kmene. Oba jsou ozdobeni orlím perem. Z další stránky se usmívá Eskymák se štěňaty v náruči a Eskymačka v zimním kalhotovém oblečení.

Živě působí tři afričtí bojovníci. V čelence mají zatknuta kadeřavá pštrosí pera, drží sekery a oválné či kulaté štíty. Leopardí kůže jim zdobí ramena. Následuje Arab na velbloudu a v jeho sousedství rozkládá své zboží mexický prodavač. Různorodou společnost doplňuje lodník.

Otcovo písmo má v sešitě spíše sklon doleva, jeho charakteristický, pevný rukopis se teprve formoval. Až do své smrti psal potom písmena, která byla jedno jako druhé, bez ohledu. Sklon jeho písma jako dospělého muže byl už vždycky doprava.

Na šestadvacáté straně skicáře vidíme opět mexické kroje. Pod Mexičany tančícími „charave" jede na koni mexický policista. Tělo koně, malované černobíle, dokreslil zřejmě až po čase otec perem. Další listy jsou přímo posety obrázky malovanými zelenou rozmývanou tuší: z bílého papíru vystupuji odstínovaná hlava tura pižmového a eskymáčtí lovci. U prostřední postavy je bělobou na zeleném podkladě vyznačen tátův monogram, který používal většinou na menších obrázcích. Pak následuje celé stádo pižmoňů, hlava ledního medvěda s vyceněnými zuby a „rodinný" obrázek amerických sobů s mládětem.

Do skicáře jsou zasunuty listy z pozdějších let. Kostýmní návrhy na výpravu Suchoňova *Svätopluka*, které nebyly nikdy realizovány, svědomitě kreslené náčrtky paleorekonstrukcí a paleoscenérií. U všech obrázků jsou názvy a popis pravěkých zvířat a rostlin, praobyvatel pozemských moří i jména současných tvorů a dokonce milovaný jasoň jeho chlapeckých let. Lehce nanesené skici manželky s vnoučkem, hra svalů na rukou a zádech muže, který stál modelem k monumentální postavě kromaňonského lovce. Zajímavá je i poštolka. Na další stránce je Štramberk, vrch Kotouč, Psí kostelíky, rovněž odtamtud, jak vypadaly podle popisu z r. 1897, tedy v čase Maškova bádání. Pak podlehly zkáze. Další listy jsou pokresleny akty, studiemi k větším obrazům, polohami těla mrtvé laně.

Pozdější „sketch booky" už svědčí o kresebné virtuozitě Zdeňka Buriana, např. skici k proslaveným ilustracím doprovázejícím texty Stevensonovy či Londonovy, svěže zachycené pohyby našich psů, monastýry a výzbroj jugoslávských hrdinů pro knihu *Junák kralevic Marko* a mnoho dalších drobných kresebných poznámek.

Zajímavý je výrok amerického režiséra Johna Houstona, tvůrce filmů *Asfaltová džungle*, *Africká královna*, *Poklad na Sierra Madre*, který o „své" *Bílé velrybě* ve Film's Weekly prohlásil:

„Když jsem hledal typ, krásný záběr, jeho dynamiku a především tolik obdivovanou poezii filmu, obrátil jsem se k velkolepým kresbám Čechoslováka, akademického malíře Zdeňka Buriana."

4 / VSTUP DO SVĚTA ILUSTRÁTORŮ

Pan Hubert Navrátil (muž vlevo)

Na vernisáži v Ústředním domě armády v Praze Dejvicích jsem se roku 1963 poprvé setkala s člověkem, který se zasloužil o to, že táta vstoupil ve svých šestnácti letech do řad českých ilustrátorů. Byl to pan Hubert Navrátil, bývalý vedoucí knihkupectví Dělnického nakladatelství.

Setkání s ním bylo velmi milé. Příjemný starý pán si přesně pamatoval, jak probíhlo jeho seznámení s mladičkým Zdeňkem Burianem. Ve svém pozdějším dopise o tom vyprávěl:

„Vidím před sebou, jako by to bylo včera, asi šestnáctiletého, červenolícího mladíčka, který nesměle vešel do prodejny Dělnického knihkupectví v Hybernské ulici. Pod paží držel modré desky. Byl jsem tehdy vedoucím a po obvyklém přivítání a dotazu, co by si přál, pohledný mladíček se ještě více začervenal. Odpověděl, jestli bychom nepotřebovali něco namalovat. Ptal jsem se ho, zda má s sebou nějaké ukázky svých prací. Položil na pult modré desky a já si prohlížel jeho kresby tuší, znázorňující cowboye, čerňochy, dobrodruhy — vše odpovídající jeho mladému romantismu. Po prohlédnutí několika kreseb jsem zjistil, že jsou přes mládí malíře velmi zdařilé, realisticky vypracované. Zaujaly mne nejen dobré kresby, ale i skromnost, ostýchavost a vůbec způsob jeho nabídky, která byla v jeho mladistvém věku a v životě snad první. První krok k uplatnění jeho malířského umění. První krok do uměleckého života. Později Zdeněk Burian nepotřeboval nabízet své práce, byl o něj od zveřejnění prvních obrázků nevšední zájem u nakladatelských podniků.

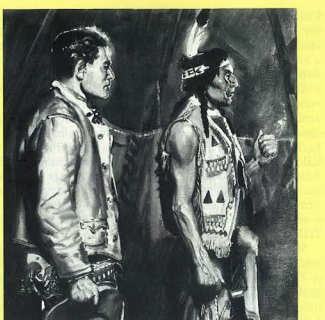
Tehdy byl ředitelem Dělnického nakladatelství Antonín Svěcený. Vyzval jsem Buriana, aby mě následoval do nakladatelství, které bylo v zadním traktu Lidového domu. Ředitel úřadoval v místnosti, kde se konal známý sjezd ruských socialistů za Leninovy přítomnosti. Cestou jsem přemýšlel, čím bychom mladého malíře zaměstnali. Promítl jsem si seznam leží žáků ve skladu, které byly méně prodejné vinou špatné úpravy, protože měly pouze typografickou, nenápadnou obálku, třebaže se jednalo o poutavé knihy, například Stevensonův román *Dobrodružství Davida Balfoura.* Nemusel jsem ředitele Svěceného dlouho přemlouvat, aby na zkoušku Burian namaloval na Stevensonovo dílo přitažlivou, barevnou obálku. Dostal knihu k přečtení a za několik dnů přinesl návrh, který byl po malé úpravě akceptován, obálka dána do tisku a Burianovi vyplacen první honorář. Bylo to v roce 1921, kdy kniha *Dobrodružství Davida Balfoura,* která byla několik let vytištěná, ale neprodávala se, dostala nový kabát. První práce malíře Zdeňka Buriana.

Brzo následovaly v nové úpravě kniha Bowera *Lorraine Hunterová* a Kudějův román *Král tuláků.* V těchto dílech již Burian uplatňoval kromě barevné obálky i své ilustrační umění.

Kdo by se chtěl pokusit napsat o Mistru Zdeňku Burianovi monografii, měl by velmi ztížénou pozici. Pilný ilustrátor a malíř Zdeněk Burian ilustroval později nepřeberné množství knih. Profesor Nikolau vydával v Unii útlé cestopisné knížky a ty skoro všechny doprovodil svými obrázky Zdeněk Burian. V několika ilustrovaných časopisech se také objevovaly jeho originální celostránkové kresby. Za několikerá desetiletí se může Zdeněk Burian vykázat bohatou malířskou žní. Byl jeden z nejvyhledávanějších ilustrátorů své doby. Zvlášť se osvědčil v malbách prvních obyvatel naší planety. Augustovo dílo s Burianovými obrazy vyšlo téměř ve všech světových jazycích. Tím Burian navázal styk s cizinou a jeho práce putují daleko za naše hranice.

Ilustrace z knihy *Obrázkové dějiny naší samostatnosti* (30. léta)

Ilustrace ze 30. let — malíř se dostává ke svému celoživotnímu tématu

Podíváme-li se zpět na počátky jeho umělecké dráhy, zjistíme, že Burian neměl vždycky na růžích ustláno, ale jeho malířská činnost, počínaje věkem šestnácti let, byla nejen plodná, ale svědčí hlavně o neúnavné pili umělcově."

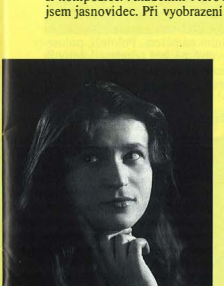
Ale byla to nejen píle, která vedla umělce k úspěchu. O své intuici a obrazotvornosti Zdeněk Burian vyprávěl: „Jenom rekonstrukce zvířat, to by bylo pro malíře málo. Tvořím složitější kompozice. Akademik Flerov se jednou žertem vyjádřil, že jsem jasnovidec. Při vyobrazení musím vycházet z povahy zvířat. Například gorila neútočí, nezabíjí. Má však takovou sílu, že se ji vyhne i levhart. V pravěku existovali obrovští býložravci ještěrů a vedle nich menší, avšak dravci. Mezi nimi je už třeba znázornit boj. A co se týče nálezů předchůdců člověka: u jezera Turkana našli vědci pozůstatky člověka v sopečných tufech a zbytcích lávy. Přáli si, abych na obraze namaloval pračlověka a zároveň afrického šavlozubého tygra, jehož kosti se tu také vyskytovaly. Představte si člověka s pouhým pěstním klínem a krvelačnou šelmu, které by se člověk přece snažil instinktivně na hony vyhnout. Komponoval jsem tedy obraz tak, že se výjev odehrává delší čas po výbuchu sopky. Láva nahrnula před sebe hlínu, pak přišly lijáky a záplavy. Ze země vyčnívají kel, lebka a kosti tygra šavlozubého. Nad nimi stojí pračlověk."

Pedagogická nakladatelství objednávala u otce velké naučné obrazy pro školní vyučování. Při jejich tvorbě spolupracoval s předními vědci, např. s tehdy ještě docentem J. Augustou.

Neobešel by se ani bez fytopaleontologa profesora Františka Němejce, na základě této spolupráce se staly jeho pralesy na obrazech tak věrohodnými. Kritikou pomáhali doktor Ferdinand Prantl a profesor Jiří Malý. Ten se díval dlouho na obraz neandertálce, mlčel a pak řekl: „Nejlepší na světě." Bylo to uznání, které otce velice těšilo. U profesora Jana Filipa zase poprvé uviděl originály prací pravěkých lovců.

Na otázku, jak se táta vypořádal s barevností zvířat pravěkého světa, odpověděl: „Spoléhal jsem na mimikry." Když se otce reportéři ptali, kolikrát se musel s docentem, pozdějším profesorem Augustou sejít, než „stvořili" zvíře, odpovídal: „Mnohokrát." Sedávali spolu dlouho do noci a Augusta pak otce vyprovázel na tramvaj. Když potom táta pracoval na velkých plátnech, přicházel vědec k nám. Nakonec jsme se navštěvovali jako přátelé všichni, s celými rodinami.

V roce 1947 se stal můj otec členem Sdružení výtvarníků Purkyně a teprve mnohem později, až r. 1956, byl přijat mezi členy Čs. svazu výtvarných umělců.

Mladá Františka Loudová (1924)

5 / MAMINKA JAKO INSPIRACE

Už Zdeňkova první, nevinná láska v Kopřivnici byla tmavovláska. Jmenovala se Rositta. Kdysi se v Kopřivnici usídlila italská rodina a Rosittin tatínek se stal pracovníkem továrny Tatra. Nevím, zda rodiče přáli známosti své dcery s mladíčkem Burianem, ale proč by ne. Jeho otec byl váženým stavitelem a měl výstavný rodinný dům.

Ale Zdeněk po absolvování měšťanské školy v Kopřivnici složil zkoušky na Akademii výtvarných umění a už v Praze zůstal. Do rodné obce jezdil jenom občas, cesta byla daleká, a tak se s dívenkou vídali málokdy. Táta bydlel v podnájmu na Letné a tam mu došel lístek datovaný 18. 11. 1924, který jsem našla v pozůstalosti. Adresa byla napsána výrazně a krasopisně, smutný text začíná oslovením: „Caro!" čili mateřským jazykem mladé Italky. „Tážeš se, jaký byl zde podzim. Byl snad krásný jako vždy, já však měla z něho malý požitek, neb užívati krásy přírody bych si přála jen s tím člověkem, který z toho míval radost jako já ... žel, Tys zde nebyl." Těch několik řádek je psáno čím dál drobnějším písmem. Pak jen podpis: Rositta.

V tátově zpěvníku, kam si zapisoval všemi možnými jazyky různé popěvky včetně italských, je poznamenáno celé její jméno: Rositta Strozzabosco s větičkou: „Bella Italia, terra d'amore."

Ještě jedno ženské jméno se tam vyskytuje: Maria Sinály. Byla to sestra jeho mladého přítele Tibora, který tátu vzal na Slovensko mezi cikány. Tam otec načrtl několik skic, z nichž vytěžil krásný obraz, olejomalbu, kterou si maminka pověsila ve svém pokoji. V zlatorůžovém oparu jsou lehce naneseny postavy. Polonahá cikánská dívka a chlapec hrající na housle. Zvýrazněny jsou jenom jejich tmavé oči a vlasy.

Když začal tatínek chodit s maminkou, bylo to, jakoby se přidala k otcově trempské partě „Indiánka". Ať to byl Dustin-Mac Oldie se svou Majkou-Veveřicí nebo její bratr Ota, Lojza a Marie s Vlastou, všem se maminka líbila. Chlapci i dívky nosili kovbojské oblečení, stetsony, kanadky a pás s kolty. Máma měla vlasy po pás a pletla si z nich dva silné copy. Vyučila se v obchodě s módním, galanterním a hračkářským zbožím. Chodila do měšťanky jako tatínek, nejprve ve Voticích, pak v Borotíně u Tábora, kde dostala na své narozeniny 29. ledna 1918 vysvědčení. V červnu 1921 dokončila Kupeckou školu pokračovací a 1. prosince téhož roku dostala List výučný.

Psaničko od Burky z vojny

Italka Rositta byla tatínkovou ideální láskou, byla však příliš daleko a dívka Františka mu byla v Praze oporou. Z lístku psaného matce do Kopřivnice vysvítá, jak těžce se otec v Praze protloukal. „Je mi zatracená zima a strava je mizerná," stěžuje si trpce na pohlednici pro mladého malíře typickou: je na ni pár Vacátkových koní. Kopřivnice byla nedostupná a stejně by mu rodiče nepomohli. Žil v Praze takřka v bídě a jeho první honorář mu otrli kapsáři v tlačenici ukradli. Utrhli mu dokonce kapsu jeho chatrného zimníku i s výplatou. Dovedu si představit, jak mu tehdy bylo. Znala jsem jeho prudké reakce: litost, vztek, beznaděj a na obrátku překypující energii. Jeho radost však vybuchovala jen mezi přáteli. Tehdy sršel neodolatelným vtipem.

Strýc Mac Oldie se zabýval fotografováním a filmováním. Chlapci si vypůjčovali koně a točili amatérské westernové filmy. Překrásnou fotografii pořídil Olda před stanem samospouští. Maminka na ní ukazuje přítelkyni Majce psaničko z vojny od Burky, jak tátovi říkali. Strýc dívkám nahlíží do dopisu.

Táta se o mamince vyjadřoval vždycky pochvalně. V interview o několik let později řekl: „Měl jsem to štěstí, že moje žena drhla podlahu a přitom si zpívala." Maminka se nebála žádné práce. Dovedla se po počátečních romantických toulkách s „orlím" perem ve vlasech velmi brzy přizpůsobit práci v domácnosti s dítětem. Do otce se zamilovala na celý život. Respektovala jeho práci, nikdy ho nevyrušovala a obdivovala ho. Sama také uměla malovat. Její akvarel sice nevisel na žádném důstojném místě, ale mně se přesto líbil. Bylo to zátiší s ovocem a rodiče ho pověsili do naší rozlehlé předsíně na Žižkově.

Maminka pocházela z chudé rodiny, bydleli čtyři v jedné místnosti na Vinohradech v Budečské ulici a u stropu měl ještě František zavěšené jízdní kolo. Dědu Loudu jsem ani neznala, držel mě, zavinutou v peřince, před fotografem a krátce nato umřel. Babička k nám chodívala na Žižkov na návštěvu a já jsem ji vždycky zvědavě vítala: „Babi, máš korunku na banán?" To se ví, že se maminka zlobila, že se tak babičky nevítají, ale já jsem prý při příštím setkání provedla totéž.

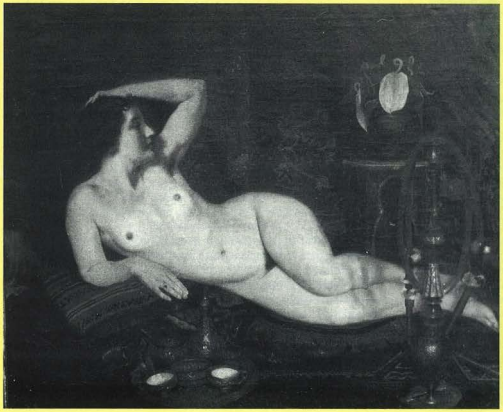
Mezi ní a babičkou „kopřivnickou" byl velký rozdíl. Babička Hermína byla upjatá a dávala najevo, že je z bohaté rodiny. Babička Anna byla zase tuze skromná, a proto se obě docela dobře snášely. Obě jsem je měla ráda.

Kam se ztratila ta malá divenka, s kterou se její tatínek každé ráno loučil, když šel do práce. Františka byla tak drobounká, že ji i miminkovské čepečky byly velké, a proto musela babička narychlo háčkovat nové. Děda odcházel do zaměstnání s myšlenkou, že malá nepřežije den. Ale Fanuška byla houževnatá. Po čase přeprala i staršího bratra.

Jako divenka bývala Františka hubená, jen oči a vlasy na ní vynikaly. V manželství se zaoblila a táta ji často maloval. Její sladká tvář vystupuje úběłovým profilem s takřka havraními vlasy na olejomalbě s orientálním námětem. Položeží, položedí s rukou opřenou o vzorovaný polštář, druhou ohnutou v předloktí a položenou na tmavých vlasech.

Maminka měla krásnou, čistou pleť a pevné, bílé tělo. Ještě

„Orientálka"

Františka Burianová ve valašském kroji (1934)

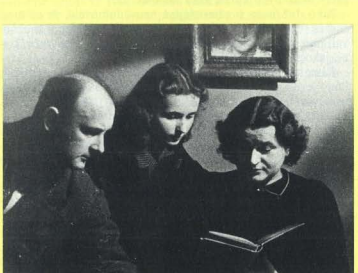

vice vystupuje krása jeji postavy a tvarů na obraze nazvaném Čekání. Je na něm zády k divákovi ležící žena a zvenku svítí zelené a červené světlo přístavu. Matčino tělo přímo fosforeskuje v soumraku.

Moc jsem maminčinu krásu obdivovala a byla jsem šťastná, že jsem po ní zdědila alespoň černé řasy a obočí. I vlasy jsem měla tmavší než tatinek. Ještě něco bylo na mamince neobvyklého. Byla „levačka". Mne však nutili všechno dělat pravou, i ve škole, ale docela se jim to nepodařilo.

Maminka nebyla příliš vysoká a k otci se naprosto hodila. Stála mu modelem na většinu ženských postav, i když jich bylo méně než jeho kovbojů, námořníků a zálesáků.

6 / U NÁS DOMA

Rodina Burianova nad knihou

Moji rodiče si svůj první společný nábytek koupili u firmy Brouk a Babka na splátky a byli na něj náležitě pyšni. Byl zhotoven ze světlého dřeva a jedinými ozdobami byly mosazné kroužky na zásuvkách. Mně koupili bílou postýlku s namalovanými andělíčky, motýlky a květinami, se stahovací síťkou. Ráda jsem v ní spala a dobře se mi v ní v maminčině péči i stonalo.

Vlastní nábytek znamenal pro mě rodiče mnoho. Oba neměli nic, když se brali, a rodiče jim také ničím nepřispěli. Věno maminka nedostala žádné, pořídila si jen skromnou výbavu, a tak se táta měl co ohánět, aby uživil rodinu. Jeho povolání se mu však líbilo, měl pro ně velký talent, který se v maminčině péči mohl cele rozvinout. Oboji znamená pro člověka mnoho. Je-li spokojený s prací, jde mu sama od ruky a má-li pevné, spolehlivé zázemí, je vyhráno.

Kuchyňský nábytek na Žižkově byl celý bílý. Velká kredenc měla spoustu zásuvek a nahoře zasklená dvířka na talíře, talířky a sklo. Dole byl větší prostor na hrnce, rendlíky a pekáče, na dvířkách visely zevnitř naběračky větší, menší, mačkadlo na brambory, cedníky. V kredenci byly také „alumiňáky" na svařování mléka a modrý plechový kávomlýnek, který mám na památku dodnes. Mleti žita a kávy bylo mou ranní povinností. Kameninové a plechové hrnce nám chodili spravovat drátenici, kteří vždycky na dvoře volávali: „Drátovat, léétovat". Kameninové nádoby dostaly drátěný „kabát" a diry u dna nebo u ucha drátenici zaletovali. Někdy chodil po domě Bulhar se svým zbožím „na kšandě". Nabízel kartáče, hřebeny, zrcátka. Podomní obchod byl něčím samozřejmým. Občas zazvonili i žebráci. Z těch jsem měla strach. Někdy vstrčili nohu mezi dveře a nedali se odbýt. Ale maminka většinou dala každému talíř dobré polévky a kus chleba. Koncem roku chodívali přát kominíci a popeláři, kteří přinášeli kalendáříky a papírová prasátka se čtyřlístkem pro štěstí. Jednou někdo škrábal na dveře a když jsme otevřeli, dobývalo se k nám umačené koťátko.

Maminka dostala brzy od táty šicí stroj značky Singer, na kterém opravovala všechno prádlo a šila mi nápaditě šatičky. Ráda pěstovala kaktusy, milovala mimózu a bílé tacetky.

Chodila jsem často k sousedům. Lákaly mě tam pohádky staré, bělovlasé babičky, která je mně a jejích Mařence čítala z knížek, anebo nám je vyprávěla.

Jednou týdně se u nás zatápělo v koupelně pod kotlem, ve kterém se ohřívala voda na koupání. Nad odkládacím stolkem viselo velké zrcadlo, v kterém jsme se prohlíželi hlavně po prázdninách, kdy jsme byli po dvouměsíčním pobytu na osadě u Berounky dohněda opálení. Tehdy byla ještě léta zaručeně horká a slunná, a když přišla v srpnu bouřka, hned se zase vyčasilo.

V předsíni u zdi stál velký, proutěný koš na špinavé prádlo. Nad ním visel maminčin akvarel. Vždycky večer, když jsem ulehla do postýlky, zdálo se mi, že slyším v předsíni třít hrochy. Ta vidina mě pronásledovala dlouho, možná na mne působily otcovy africké ilustrace nebo mi obrovský koš připadal jako hroch. V duchu jsem viděla jejich ohromné, otevřené tlamy s velkými žlutými zuby. V noci jsem nemívala divoké sny, ale v podvečer, když jsem byla v ložnici sama, moje obrazotvornost pracovala.

S tátou jsem po večerech zažila hodně „psiny". Moc jsem se nasmála jeho komediálnímu výstupu, který mě nikdy neomrzel. Předváděl mi věty ruské hlídky, naučil se je od ruských zajatců z 1. světové války, kteří pracovali v Kopřivnici v továrně. Křikl na mne: „Stoj! Parol!" a já musela odpovědět: „Vintóvka." Načež táta zavolal: „Idíte". Tuhle scénku jsme opakovali mnohokrát. Zpíval mi také pro legraci „Tu můžj zpěčv firuli ruli" a mohli jsme si oba na písničce zlámat jazyk. Naučil mě také svou oblíbenou „Už mi koně vyvádějí" nebo „Moravo, Moravo, Moravěnko moje", zatímco máma zpívala vroucně „Čechy krásné, Čechy mé . . ." Někdy mi táta kreslil rebusy, například „hrozný osud hraběte Kolovrata".

S tátou jsme se navzájem i malovali. Byla jsem primánka, když otec načrtl tužkou u večeře můj profil s dlouhými vlasy. Vzala jsem jeho rudku a oplatila mu to. Někdy jsme spolu skládali básně. Otec mi vyprávěl o donu Quichotovi a hned zadeklamoval: „Och já rytíř udatný, bujného mám oře," větu jsem dopínila: „on mě nosí přes hory, přes doly a moře." A tak jsme skládali nekonečnou veršovánku. Pak už jsem psala bez něj, táta měl čím dál tím víc práce a jen občas si mě verše přečetl.

Když odešla moje maminka na věčnost, strašně jsem pro ni chtěla ještě něco udělat. Uminila jsem si, že sestavím její a tátův rodokmen z křestních listů, které museli shánět za německé okupace, aby doložili svůj árijský původ. Dostala jsem se až k roku 1797, kdy si Cecilie Melenová vzala za muže o osm let mladšího Františka Bicana. Babička Anna byla za svobodna Bicanová a její muž pocházel z široce rozvětveného rodu Loudů z jižních Čech. Burianovi a Barabášovi zase opanovali severní Moravu. Patronem mé maminky byl svatý František

Původní portrét „slečny E. B."

z Assissi, o kterém mi často vyprávěla. Byl laskavý k lidem i zvířatům. Zobrazovali ho s ptáčky na ramenou, doprovázeného zvířaty. V otcově rodu z babiččiny strany se zase často vyskytovalo jméno Michael.

Rodiče měli rádi Kocourkovské učitele. Náš rodinný lékař byl jedním z nich. Texty jejich písní tátu vždycky rozesmály.

Byla to událost, když táta jednoho dne přinesl bedýnku z hnědého dřeva se zářící stupnicí, na které jsme mohli vyladit vzdálené rozhlasové stanice. Jak nadšeně jsme poslouchali reportáže Josefa Laufra, který komentoval hokejová utkání našeho slavného mužstva. Často jsme z rádia poslouchali i „plkání" strečka Křápala z Břochovan a Jozéfka Melhobo.

O nedělích jsme chodívali se „strejdy a tetami" i malou Evou, která přibyla do party, na Hrad podívat se na medvídky prezidenta Masaryka do Jeleního příkopu, nebo jsme navštěvovali cirkusy, které se střídaly v Karlíně na Invalidovně. Jezdívala jsem tam na koních nebo oslících a strejda Olda mě fotografoval.

Vánoce byly u nás krásné. Neklamným znamením blížících se svátků byla maminčina chuť do „gruntování". Při všem jsem musela pomáhat. Nemyla se jen okna, ale i nábytek, pastovaly se parkety, barvy koberců se osvěžily kyselým zelím, všechno muselo svítit čistotou. S tatínkem jsme šli vybrat jedličku, která sahala až ke stropu. S maminkou jsme už měly napečené vánoční pečivo a dopis Ježíškovi, položený za okno, byl už odeslán. Tátův akvarel v Kulikově kalendáři na rok 1934 je vlastně scénkou z naší domácnosti. Pod zářícím stromem holčička na velikém slonu, dárku „od Ježíška", která se usmívá na maminku a tátu.

Silvestr byl u nás slavný. Přicházela celá parta, vařil se ovar v prádelním hrnci, už odpoledne vyhrával gramofon, dvojice tančily vláčné tango, vyprávěly se vtipy. Naši se bavili celou noc, ale mě to nerušilo. Sotva se rozbřeskilo, chodili jsme na Nový rok „na kopec" klouzat se a koulovat.

Na Tři krále jsme podle starého zvyku lili olovo z otcových prázdných tub od barev. Podle tvaru slitků, ochlazených ve vodě, jsme usuzovali na to, co nás v novém roce potká.

Společně se u nás oslavovaly narozeniny a jmeniny. Tatínek, ač byl Zdeněk, slavil svátek na Engelberta v listopadu. Už se nikdy nedovím proč. Zbyly jen vzpomínky na bujaré veselí oslavence, maminčina Burouška, které u nás vypukalo rok co rok. S odchody některých členů party veselí pozvolna ochabovalo. Sedmdesátiny už všichni slavili s posmutnělými tvářemi, i když si na krk při fotografování zavěsili cedulky s číslicemi „35" a „35".

Neúprosný čas vyrýval všem vrásky a kruh kolem stolu se zmenšoval. Pozůstalí se dívali zamyšleně do plamenů v krbu a na Dušičky mířily pomalé kroky na hřbitovy. Maminka v posledních letech těžko chodila, zapalovala doma svíčičku za duše zemřelých.

Zdálo se mi, že těch Nahoře přibývá. Čekali tam na své kamarády a kamarádky, jezdci na nedočkavých koních. Aby zase jako kdysi spolu brázdili ve stetsonech a s kovbojskými šátky uvázanými kolem krku nebeské luhy.

Jako dítě jsem si samozřejmě neuvědomovala, že se moji rodiče seznámili v letech po I. světové válce. Všichni zbožňovali prezidenta-osvoboditele Tomáše Garrigua Masaryka, který, jako můj táta, pocházel z Moravy.

Pamatuji si ho jako starého pána s bílým knírem a bradkou, který jezdil po Praze na koni. Vzpomínám i na jeho syna Jana, usměvavého muže, kterého jsem potkala u Karlova mostu. Smál se na mne a poděkoval za můj pozdrav.

Oslavovali jsme ve škole s láskou výročí prezidentových narozenin a uměly jsme ho jako děti nakreslit. Měl charakteristickou hlavu, na očích skřipec. Když zemřel, plakali jsme. „To je konec samostatnosti české," řekla mi tehdy maminka se slzami v očích. Všichni jsme se šli naposled panu prezidentovi poklonit na Hrad. Jeho rakev ležela na lafetě děla a kolem se posunovaly předlouhý had smutných lidí.

V roce 1937 bylo též desáté výročí svatby mých rodičů. Vzpomínám si, jak otec přišel zvenku se slavnostním výrazem, podal mamince sníťku mimózy, kterou měla ze všech květin nejradši, a z vláken pletenou krabici, v které byla v hedvábném papíře naskládána velká zelená jablka. Na stole v kuchyni byla připravena baňatá láhev rudého Chianti, které rodiče popíjeli v Itálii. Do prázdné láhve potom otec zastrčil červenou svíci. Maminka ještě dostala darem ohromnou láhev levandulové vody a abych nebyla smutná, dal mi táta také maličkou lahvičku levandulové voňavky v krabičce vypolštářované prošívaným pestrobarevným papírem. Ta oslava mi připadala velkolepá.

◄ **Otec sedlá bílou mulu**

Zdeněk Burian v pracovně na Žižkově ▼

Často jsme s maminkou chodily po starém Žižkově nakupovat. Maminka měla kouzlo osobnosti. Vstoupily jsme do prázdného krámu, máma se usmála a řekla: „A teď se, Evo, podívej, jak se za námi pohrnou lidé.“ A měla vždycky pravdu. Obchod byl za chvili naplněný k prasknutí. Nevím, jaká v tom byla kouzla, ale mohla jsem se spolehnout, že funguji. Maminka byla všude vítanou zákaznicí.

V našem domě na Poděbradově třídě byl Odkolkův obchod s pečivem. Prodavačky měly uvázanou bílou šátovou zástěru a na hlavě dozadu utažený bílý šátek, aby jim ani vlásek nespadl na pult. Zručně krájely bochníky chleba, po kterých se jen zaprášilo. Maminka vždycky říkala: „Chléb je boží dar. Kdo se nesrovnává s chlebem, nesrovnává se ani s lidmi.“

Pod okny tátovy pracovny byla kovárna. Každý den jsme se dívali, jak tam kováři okovávají koně. Naproti přes ulici chovali zase uhlíři ve svém krámku strakaté králíčky. Ráno jsem se těšila do školy, že cestou potkám svého kamaráda, stříbřitého grošáka Šemíka. Vozil z Krejcárku do obchodů zeleninu.

Živou Poděbradovou třídou chodila občas vysoká figurína, v které byl člověk na chůdách. Břichem figury se dival organtýnovou síťkou, aby někoho neporazil. Byla to živá reklama na různé výrobky.

O sv. Mikuláši jsme se s mámou i tátou šli podívat na „opravdové“ čerty, Mikuláše a anděla ve výkladní skříni obchodního domu ASO. Nedaleko byla také firma Meinl a Kulík a Baťa, ke kterému jsme chodili nakupovat střevíce. Jeho nízké ceny vítali hlavně méně majetní lidé.

Nikdy mi nevymizí z paměti naše „černé hodinky“ u kamen v žižkovské kuchyni. Odlesk ohnivých plamenů plápolal na stěnách. Znělý jen mámin tichý zpěv a tátova kytara. Někdy nám v zadumání táta zpíval Verdiovskou vzpomínku, kterou měl zapsánu ve svém zpěvníku, „Podzim přišel bledý, zřel jsem naposledy vysněný Tvůj něžný zjev“, a jeho měkký baryton a krásná melodie dokonale zapadaly do kouzelné chvile našeho posezení.

Táta nás jen nerad doprovázel na hřbitov. Ale o velikonočních a vánočních svátcích jsme se všichni tří chodívali podívat do kaple sv. Rocha, k těm příležitostem vyzdobené. Na Olšanském hřbitově odpočíval děděček Louda se synem Václavem.

V týdnu jsme s maminkou pilně trénovaly na kluzišti, abychom tátu v neděli překvapily „holubičkami“ a kroužky. Otec nebruslil, jenom se po ledě vždycky klouzal. Vzpomínal, jak měl v dětství v Kopřivnici jen jednu brusli a sáňkoval na futrálu od houslí, na které se učil hrát jeho bratr Karel. Prvorozený měl brusle i sáňky, ale nechtěl je Zdeňovi půjčovat.

Obdivovala jsem tátu i jeho vzory, spisovatele-zálesáky, kteří mu vlastně pomohli přežít v takřka nepřátelském městě, kde se octl jako chlapec sám, bez pomoci. V roce 1939 vyšla kniha *Hoši od Bobří řeky*, kterou napsal Jaroslav Foglar. Rozuměl mládeži neméně než jeho kanadský kolega Ernest Thompson Seton, který při návštěvě Prahy podepsal list v kronice Foglarova oddílu. Otec ilustroval jeho knížky rád a oceňoval hlavně morální význam jeho tvorby pro mládež. Vyzdobil svými obrázky pět Foglarových knížek. Kromě *Hochů od Bobří řeky* a *Chaty v Jezerní kotlině* ještě *Boj o první místo*, *Pod junáckou vlajkou* a *Historii Svorné sedmy*. Na obálce poslední knížky namaloval chlapce, jemuž úmyslně vtiskl podobu syna nakladatele Kobese, který zahynul v Terezíně v květnu roku 1945. Originál obálky *Hochů od Bobří řeky* prodal starý pan Kobes jakémusi trempovi do jeho chaty na říčce Střele. Když ji pak chtěl od něj koupit zpět, trempíř mu řekl: „Ani za deset tisíc korun!“

Otcovy a matčiny fotografie z jejich trempských poutí měly pro mne od dětství nesmírné kouzlo. Ale nejvíc na mne zapůsobila fotka, na které můj mladý táta nabírá z pramene tryskajícího ze skály vodu — živou vodu romantiky.

Hermína Burianová — romanticky založená matka Zdeňka Buriana

7 / HUDBA A LITERATURA V NAŠÍ RODINĚ

Babička „kopřivnická“, jak jsme ji běžně nazývali, měla nesmírně ráda hudebního skladatele Čajkovského. Jeho hudba plně odpovídala jejímu naturelu. V penzionáté se učila nejen jazykům, ale i dalším zušlechťujícím činnostem, hudební teorii a hře na klavír. Babička byla vnímavý sirotek. Už pro svůj smutný úděl se utíkala k hudbě, ke květinám a zvířatům. Pořád čekala na zázrak velké lásky, ale nebylo ji souzeno, aby se s ní v životě setkala. Od pětačtyřiceti let žila odloučeně, bydlela v Libušině ulici na Smíchově v přízemním bytě s oknem do zahrádky. Bylo to stranou ruchu hlavní třídy, jenom občas slyšela a viděla vlak, který přejel železniční most a spěchal na smíchovské nádraží. Ten však přilíš nevnímala. Víc mne jako holčičku upozorňovala na stromy a květiny, které na zahrádce kvetly. Zbožňovala herečky Henny Portenovou a Gretu Garbo a na zdech měla romantické obrázky.

Za babičkou jsem chodívala ráda. Zlatým hřebem návštěvy byl černý „zwieback“, jak babička říkávala kakaovému srnčímu hřbetu s višňovou nebo malinovou zavařeninou. Bydlívala vždy se společnicí, protože se bála samoty a chodila o holi. Tklivé melodie Petra Iljiče Čajkovského jí unášely do snové krajiny na hony vzdálené skutečnosti. Snad od ní jsem se naučila milovat *Labutí jezero* a koncerty, kterými skladatel dovedl roztesknit i oblažit duši.

Babička měla ráda podzim právě jako můj otec. Smutná roční doba v obou a nakonec i ve mně, když jsem dospívala, probouzela nostalgii. Bujný kvas léta i pestré barvy přecházely do mlhavé dřímoty, kterou oživovala jen zlatá, vínová a mdlá zeleň listí, zaplavujícího trávník. Stromy stály ztichlé a holé. Kolem babiččina okna se vinul břečťan, připomínající ozdobu hřbitovních náhrobků. Babička se vykláněla z okna za mizejícími slunečními paprsky, které se na podzim smekly rychleji než dřív po zdi pokuřného domu a nastalo šero. Vždycky se mi zdálo, že barvy zazářily intenzívněji v té kouzelné chvili mezi dnem a nocí a po poslednim vzplanutí se ponořily do houstnoucí modravé šeři. Tehdy babička rozložila pár fotografií, na kterých v černých, ke krku upjatých šatech a v širokém, plochém klobouku hledí svýma velkýma zamyšlenýma očima do objektivu, na klíně držíc kytici volně rozložených, rozvitých růží. Snad přitom vzpomínala na rožnovskou zahradu svého dětství nebo na zahrádku v Kopřivnici, která kdysi voněla žlutými růžemi. Pak musela ustoupit asfaltce a nakonec pohltil nový čas i rodný dům jejich synů.

Oblíbeným skladatelem mé maminky byl Oskar Nedbal. Ačkoliv se na první pohled maminka jevila jako prakticky založená hospodyně, energická a přísná, se zkoumavým pohle-

dem, jakým hledí z malého portrétu, který otec vytvořil v roce 1937, skutečnost byla jiná. Maminčina odušovnělá tvář vystupuje z bílého plátna, orámovaná tmavě hnědými vlasy. Její upřený pohled jakoby diváka stále sledoval po místnosti. Úzké rty přetřené karmínovou rtěnkou svítí z ubělové bledi obličeje.

Maminčin oblíbený skladatel skončil život tragicky, jak mi vyprávěla. Naučila mne znát *Pohádku o Honzovi*, hudbu z baletu *Z pohádky do pohádky* a zpívala s tátou a partou písně z Nedbalových operet. Ty oplývaly krevnatou hudbou, plnou života. Ale vždycky zesmutněla a kladla si prst na ústa, když z rádia zazněl jeho *Valse triste*. Věděla jsem, že v ní probouzí smutné myšlenky a bylo mi úzko.

Za druhé světové války zpívala v rozhlase Mila Spazierová-Hezká a maminka ráda poslouchala její dojemnou píseň Až umru, můj miláčku, ne abys tuze lkal. Pak si ji přehrávala z desky a slova si potajmu zapsala. Našli jsme listek s textem až po její smrti jako poslední pozdrav otci.

Maminka udělala za svého života pro tátu první poslední, mohl se s naprostým klidem věnovat malování, všechno za něj obstarávala včetně bezvadného chodu domácnosti. Věnovala se mu nejen jako oddaná milenka, ale starala se o něj s péčí, která mu tolik chyběla v letech dospívání, kdy se potuloval hladový, chatrně oblečený po Praze. Byl v hlavním městě nešťastný i kvůli posměchu pro své moravské nářečí a přitom vlastně mluvil mnohem čistší češtinou než valná většina Pražanů. Nikoho v Praze neznal a cítil se hrozně opuštěný, protože starší studenti se s ním na Akademii nekamarádili. Pokořál, když se ho ujala trempská parta.

Avšak skutečně „maminčinou" mohu nazvat starobylou píseň *Anděl lásky svaté vlá*, kterou si přála zahrát i na rozloučenou. Dlouho jsem k ní marně shánělа slova, protože ji maminka přede mnou zpívala málokdy. Na můj inzerát odpovědělo několik velmi starých čtenářek a já nad jejich odpověďmi plakala. Všechny připomínaly, že se tou písní loučily nad hrobem s kamarádkou, maminkou nebo sestrou. Hudbu napsal Ludwig van Beethoven a slova maminčin oblíbený básník Antonin Klášterský.

Tátův pokoj hřměl často pochodem *March of the Grenadiers*, nebo Sukovým pochodem *V nový život* či Fučíkovou *Marinarellou*. To když si s maminkou koupili gramofon na kliku. Dívala jsem se ráda na obrázek flekatého psíčka, který na reklamním štítku posloucha s nakloněnou hlavičkou his master's voice.

Největší úspěch však slavilo Dvořákovo *Largo* z *Novosvětské symfonie*, nazpívané anglicky. Slavné *Going Home* znělo naším rozlehlým bytem. U nás se hrála klasika i jazz v původní podobě.

Táta miloval polynéské písně, sbor donských kozáků, ale ze všeho nejvíc měl rád Robesonův repertoár. Naučil se texty nazpaměť, hrál je a zpíval při kytaře.

Když se u nás odbývala „slezina", zpívaly se nejdříve trampské písně a árie z *Rosemary*. Přitom kolovalo obrovské množství fotografií — strejda Olda v tropickém bílém obleku v helmě s živou krajtou kolem krku, táta v uniformě kanadské jízdní policie, dívky jako Indiánky, otec s vidličkou zasunutou za stuhou svého „bucáku", jak říkal klobouku, nůž za řemínkem kanadky. Vzpomínalo se i na zajímavé filmy: *Celý svět se směje* (veselou hudbu na desce jsme měli taky), filmy s Charlie Chaplinem, amerického *King-konga*, grotesky s Haroldem Lloydem visícím na ručičkách věžních hodin nad pulsující ulicí New Yorku, Lloydova chytrého psíka dokonale rozumějícího legraci, Mary Pickfordovou, naivku s cůpky. Dominovaly však písně osady Ztracená naděje, které jsem znala nazpaměť a zpívala s dospělými.

Hovořilo se i o knihách. Debatovalo se o *Dobré zemi* od spisovatelky, znalkyně Číny, Pearl Buckové, o *Dobrodružství na Pobřeží slonoviny* od cestovatele Alfreda Aloisia Horna, které bylo natočeno jako napínavý film pod názvem *Trader Horn*, o díle Axela Muntheho *Kniha o životě a smrti*. Mamince a tátovi se líbily Gulbranssenovy *Věčné zpívají lesy*, probíral se Galsworthy a dílo Sigrid Undsetové. Hlavně *Kristina Vavřinc*ová, později i má oblíbená četba. Při hovoru jsme si prohlíželi jakýsi filmový almanach se spoustou scén.

Maminka si od dětství schovávala školní sešitek s básněmi Vrchlického, jehož měla nejraději, Sládka, Hálka, Mužíka, Heyduka. Citávala ráda Klostermanna. Nejvíce mne dojímala báseň Svatopluka Čecha *Touha po domově*, která začínala: „Lešetinské zvony slyšet dálné hony, přes pole a háje zni ten svatý hlas . . ." a když maminka recitovala procítěně dál, nezdržela jsem se pláče. „Chaloupka tam sivá, shrbená a křivá pod mechem a slamou chudým krovem svým hejno dětí kryla, kuřátka jak čilá ukrývá si kvočna křídlem šedivým. Všichni pod večerem na zápraží šerem sedali jsme s matkou, otcem pospolu. Ve blaženém snění k sobě přituleni při slavičím zvonů slavném hlaholu . . ."

A pak už jsme slzely obě:

„Milé sestry není, bratří rozptýleni jak podzimní vítr listí rozvívá. Kopřivy jen husté kryjou místo pusté, kde chaloupka naše stále šedivá."

Chvilka oddechu v práci

Ráda jsem jako holčička poslouchala Vrchlického „Byl jednou jeden kouzelník, ten v lednim bydlil hradu" a učila jsem se přednášet od maminky.

Otec se přímo opájel jihoamerickými rytmy a havajskými melodiemi. Byly pro něj inspirací k nejkrásnějším exotickým obrazům. Jednou mu jeho citlel daroval album západoněmeckých desek, v kterém bylo čtyřiadvacet světových jihoamerických hitů. Název alba zněl *Orfeu negro*. Mezi úchvatnými písněmi vynikala brazilská *O cangaceiro* nebo *El condor pasa* nazpívaná skupinou Los Incas. Táta velice obdivoval i peruánskou zpěvačku Ymu Sumac.

Jako dívku mě s sebou brával na koncerty španělského kytaristy Angela Iglesii, který přijížděl s temperamentní tanečnicí Nati Morales. Otec dvojici zachytil na dvou olejomalbách. Španělku s kastaněty jednou v bílých, podruhé v růžových šatech. Koncert v nás obou zanechal nesmazatelný dojem.

Skupina Teatro Popular do Brasil nás taky nadchla. Vířící tanečnice strhly obecenstvo k výkřikům nadšení. Doma jsem namalovala akvarel: tanečníka s negroidními rysy v čelence ozdobené volskými rohy, řadami korálků a přívěsků s třásněmi.

Na výstavě Zdeňka Buriana v Casa de la cultura cubana jsem otce pro nemoc zastupovala při vernisáži. Měkká španělština mě okouzlila jako dávno před léty tátu.

8 / MY A PSI

Láska ke koním a psům se v našich rodech táhne odpradávna. Babička Hermína si po sňatku přivedla z rodného domu do Kopřivnice velkého černého psa Vodana. Maminka měla jako holčička věrného přítele, chundelatého voříška Azorka, s kterým je také na fotografii. Divenka s jiskrnýma očima a mašli ve vlasech a černý psík u jejich nohou.

V roce 1953 jsem v únoru našla štěně německého ovčáka. Táhlo si po chodníku kost, nemělo obojek ani pána, a když nad našimi hlavami letělo letadlo, zvědavě se divalo nahoru. „To je chytrý pes," pomyslela jsem si, „přivedu ho tátovi k narozeninám." Blížilo se totiž datum otcova výročí a takový šedý vlček by mu určitě udělal radost. Byl by to originální dárek. Vypůjčila jsem si provaz, oznámila nález na blízkém komisařství i s naší adresou, a s Ogarem, jak jsem ho pojmenovala, jsem se vydala domů. Byla jsem už provdaná, ale děcko jsme dosud neměli. Vlčka jsem postavila do vany a drhla mu urousané břicho a packy, protože tající sníh se venku změnil v bláto. Pes trochu protestoval, ale nakonec si dal všechno líbit. Manžel byl štěnětem nadšený.

Druhý den jsem šla představit Ogara tátovi. Ušla jsem několik kroků, když na mne někdo z nákladního auta volal: „Pani, kde jste vzala toho psa? Ten je můj. Rečku, Rečku, pojď k pánovi." Auto zastavilo, řidič vyskočil, ale štěně nejevilo pražádnou chuť přidat se k němu. Nakonec si dalo říci, ale já se dala do pláče. Muž se ustrnul, když slyšel, že jsem vedla nalezené štěně tátovi k narozeninám. Dostala jsem od muže adresu, kam mám štěně přivést, protože do toho má co mluvit také jeho manželka. Předtím mi však dovolil, abych ho ukázala tátovi.

Táta se smál, když tu historku slyšel. Ogar se mu zamlouval, i jméno se mu zdálo pěkné, sám byl kdysi také ogarem, jak povídal. Bylo to zvláštní: pes po svém pánovi ani nevzdechl a měl se k nám, jako by nám už odjakživa patřil.

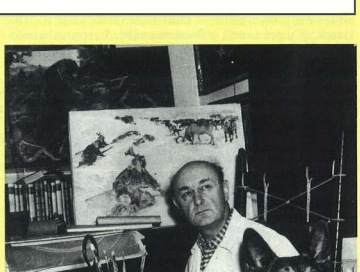
Večer jsem byla tak uplakaná, že jsem nemohla vyjít z domu. Manžel vzal psa na vodítko a vydal se na adresu jeho pána. Nemohla jsem ani usnout, tak se mi stýskalo po milém Ogarovi.

Jaké bylo ráno moje překvapení, když někdo škrábal na dveře, kvílel tam a když jsem otevřela, vletěl mi pes do náruči. Jeho pán stál na chodbě a povídal: „Vezměte si ho. Hrozně doma nařikal. My už jsme vlastně na psa staří, vy ho víc užijete."

Tak jsme získali prvního psa, čtyřměsíční štěně, které vypadalo jako pravý vlk. Rodiče byli při příští návštěvě překvapeni. Ogar se k nim přiřítil, vítal se s nimi a štěkal radostí, že je opět vidí. Docela si je získal. Stal se zakladatelem dlouhé řady našich psů, kteří byli zdrojem našeho potěšení. Dovedli si tak nadšeně hrát, že jsme se bavili i bez televize. Měli jsme pak vždycky víc než jednoho psa a vždy nalezence. Jejich hry a zápasy byly tak zajímavé a veselé, stále nové. Někteří si sami trhali jablka ze stromů, jedli šípky a chroupali mrkev jako králíci. Jeden se dal dokonce oblékat do teplákové soupravy a naším malým kloučkům předváděl, jak v teplácích umí běhat. Radoval se s námi a byl naším věrným strážcem a kamarádem. Byl skromný a nenáročný. Vždycky se choval vzorně. V cizině směl do obchodů a restaurací, dokonce mu číšník přinesl na talířku k našemu stolu krmení a okolní hosté se usmívali. Žil s námi za časů dobrých i zlých.

Ovčáci byli často tátovými modely. Aga černá jako uhel se hodila, když otec ilustroval *Maugliho*. Lesk na její srsti odpovídal lesklému kožichu černého pardála Bagiry. Když se Aginka uvelebila k odpolednímu spánku, táta ji namaloval a pak použil barevný obrázek pro olejomalbu.

Stejně tak Ogar posloužil jako model pro bezpočet vlků, jež

S Ogarem v ateliéru v Podolí

otec nakreslil a namaloval. Ogar ležící, sedící, v klusu i v okamžiku radosti, kdy vyskakoval a „usmíval se". Táta si znamenal i detaily. Třeba tlapky. Ty skici jsou dodnes v jeho nárčtníku. Vlci se totiž často chovají jako psi. Dokonce zavrtí i ohonem a jejich tvář může mít celou škálu výrazů. Zuřivě obnažují tesáky, rozdychtění nebo jen žízeň signalizují jejich vyplazené jazyky. Ogar odpovídal vlkovi svou typickou barvou, i když jsem ve Východočeské zoologické zahradě pozorovala s tátou také vlky černé, s narezavělou srstí, nebo téměř bílé.

Ogar posloucha otce na slovo a když táta v ateliéru odpočíval, ležel u jeho nohou. Měl inteligentní výraz, uměl se tvářit i do objektivu, zaujal žádanou pózu a tak máme na památku několik pěkných záběrů otce s „vlkem" Ogarem.

Vystřídalo se u nás mnoho psů. K Ogarovi přibyla Aga, nešťastnice z ulice, která u nás pookřála, po nich nastoupili jejich potomci, Arak a Negra. Do věčných lovišť odešla Arika i krásný Akela, opustil nás Gero, Arik, Miki, opuštěný pejsek z Nuslí, i Miki od cikánů, kteří ho trápili zavřeného v kůlně. Našli jsme též starého bílého špice, objevili týranou Pegynu, která nás obdařila štěňátky. A tak k naší Arance a Britě přibyl Avar a Axa — černý německý ovčák a jeho žlutočerná sestřička. Na chatě u Černošic za námi běhával Punťa, který se jen nerad vracel do nehostinného domova. Dokonce za námi přeplaval Berounku, když jsme šli s maminkou a tátou na vlak. Tatínkovi ho bylo líto, a proto se vrátil na chatu. Punťa spával u našich vrátek v kupce sena a ráno vždycky nádherně voněl. Štěňátku Bambimu, jehož maminka bloudila bez domova v sněhové vánici těsně před tím, než se narodil, voněl z tlamičky med, když ho máma nakrmila.

V časopise Signál byl dne 17. 2. 1966 uveřejněn článek *Co soudí starý tramp:*

Telefon nás spojí s vilou malíře Zdeňka Buriana v Podolí. Kdyby to byl videofon, bylo by možno na obrazovce postřehnout malířská díla s náměty ze všech koutů světa a rýsovaci prkno, na němž před nedávnem vznikaly ilustrace k Vinnetouovi. Malíře by vidět nebylo, protože se právě holí. A tak se

po telefonu rozvíjí rozhovor ve třech. Prostředníka v něm dělá umělcova choť.

„Jestli prý víš, tatínku, že v březnu bude třetí sjezd Svazarmu?" Do telefonu: „Datum jsme nevěděli. Ale prý už tam nebudou pejskaři a to je škoda." Burianovi jsou nadšení kynologové a dunivý štěkot dobráckých zvířat vítá každého návštěvníka. Loni přibylo štěně — samá noha. Dnes už je to velký klacek. „Co prý soudíš o Svazarmu vůbec," reprodukuje dotaz paní Burianová, „a jestli bys o tom napsal." Do telefonu: „Ano, manžel rád napíše."

Pejsků byla kolem nás spousta. Většina z nich potřebovala naši pomoc. Závislost na člověku, kterého pes dobrovolně provázel od nepaměti, jak je vidět i na otcových obrazech z pravěku, se mu často nevyplatila. A lidem to není ke cti . . .

Snad proto jsme vždycky pomáhali psům, že jsme měli před očima nešťastného Vodana, kterého Štramberští táhli z domova na provaze. Smutného odsouzence, který miloval dva kloučky, Zdeňu a Karla, kdysi dávno v Kopřivnici.

Vlastní karikatura

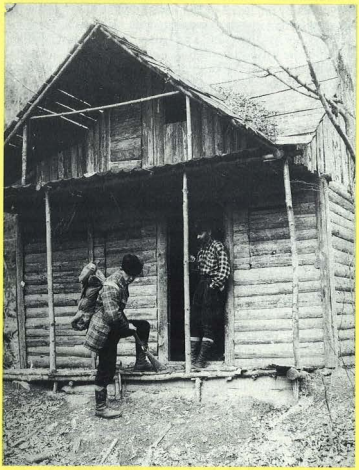
9 / ARIZONA, ZTRACENÁ NADĚJE, TORNÁDO

Byla jsem jediináček a tak jsem uvítala, když táta s mámou objevili zvláštní osadu pod romantickým vrchem Kazínem na břehu řeky Berounky. Osadu netvořily chaty, ale vyřazené autobusy, které měly místo kol „nohy" z cihel. V oddělení pro řidiče byla kuchyňka a vzadu palandy na spaní. Naši byli potěšeni tou originalitou, a protože v osadě běhala spousta dětí přibližně mého věku, řekli si: „To je ono." Najali volný autobus a každoročně jsme se na celé prázdniny stěhovali do Tornáda.

Děti mě zprvu přijaly nevlídně, byla jsem vetřelec, neuměla jsem ani „most" ani „hvězdu", ale po nějakém čase jsme si na sebe zvykly. Nastal nezapomenutelný čas.

Když vláček v Mokropsech zastavil, vystoupili jsme a vydali se pěšky k Berounce. Tam na nás čekala pramice, veliká asi jako plochá velryba, a ta nás převezla přes řeku. U břehu stála restaurace, nahoru vpravo se do kopce táhla vozovka, vlevo šla úzká pěšina, která se nahoře spojila s širokou cestou. Na horním konci cestičky jsme měli „svůj" autobus.

Maminka ho opatřila záclonkami, otec přistavěl verandu,

Otec Zdeněk Burian před chatou „Ztracená naděje" ►

Tři kamarádi u krbu v „Domečku" Zdeňka Buriana na Vráži ▼

►

Kamarádi z „Arizony" ▼

Přání Z. Burianovi

kde jsme měli z celtoviny ještě jednu „místnost", která sloužila, když bylo ve voze tuze horko, anebo když táta potřeboval „ateliér". Nepřestal totiž ani o prázdninách pracovat. Měl několik dní volna, ale tak sladce lenošit jako já nemohl.

V osadě se neustále hrál ping-pong u několika stolů, a také volejbal, kuželník anebo kuželky a o sobotách se hrálo divadlo. Ale hlavně jsme se koupali. Za šera se ozvala na protějším břehu křídlovka. To starý pan Seidl vyhrával každodenně pochod z Verdiho *Aidy*. Řeka se leskla odrazem vycházejícího měsíce a my čtyři děvčata, která jsme držela partu, jsme na skalním výstupu vedle jeskyně, vedoucí hluboko do Kazína, zpívala trojhlasně Chopinovo *Vyznání lásky*, až se neslo nad řekou. Naučil nás je kapelník Majer, strýc jedné z dívek. Občas se ozvalo zapípání ospalého ptáka, Berounka tiše šplouchala. V osadě hrál kytarista. Vedle našeho autobusu přes cestičku trávil léto se svou babičkou Slávek Kunst, který hrál na harmoniku. U táboráku se opékaly vuřty, prostě: krásnější prázdniny jsme si ani nedovedli představit.

Jaro na osadě bylo poznamenáno výpravami na konvalinky. Vydávali jsme se na ně s děvčaty hluboko do lesa, doprovázely nás maminky. V létě jsme sbírali jahody, maliny, borůvky a nakonec ostružiny. Táta s námi rád chodil na houby. V zimě se na zamrzlé Berounce bruslilo a na kopcích sáňkovalo. Do Prahy jsme jezdili červení a rozpálení, nadýchani čerstvého vzduchu.

6. července navršili osadníci na břehu řeky hranici z dříví a večer jsme všichni zpívali *Hranice vzplála na břehu Rýna* k uctění památky Mistra Jana Husa. Osady se jezdily navštěvovat na pramicích a pořádaly se meziosadní turnaje ve volejbalu. Všichni jsme uměli hrát „pinčes", děti i rodiče. Chodili jsme i na osadní maškarní plesy, které se konaly pod hvězdami.

Táta ztratil svou příslovečnou plachost a dokonce připravoval vítězům utkání kreslené diplomy nebo obrázky za odměnu. Nejeden Tornáďan nebo i přespolní si odnášel od otce obrázek. Jednou táta dokonce z nedostatku malířského náčiní namaloval hlavu Indiána černou kávou. Ten obrázek se ukazuje dodnes. Naši byli v osadě spokojeni, ale za nějaký rok otec zatoužil po vlastní chatě.

Vybral si velice romantické místo s výhledem na rozlehlé dobřichovické údolí. My s mámou bychom raději viděly zahradu s kytičkami, ale otci se líbil les. Stromy na naší parcele byly převážně borovice, sem tam modřín nebo smrk. Osadníci k nám zprvu chodili na návštěvu, obdivovali otcův „domeček", ale já byla smutná. Moje parta zůstala pod Kazínem. Nemohla jsem zapomenout na večery, kdy se při kytaře zpívalo *Rikatádo, Se svou kulhavou kobylou po světě se toulám*, nebo *Je na Západ cesta dlouhá* . . . Co pro otce znamenala Arizona nebo Ztracenka, to bylo pro mne Tornádo.

Když v roce 1968 slavila Ztracenka padesátiletí, namaloval otec přebal na desku plnou písní, které se zpívaly za jeho mládí a které jsem znala ze „slezin".

Osada Ztracená naděje se rozkládala na levém břehu štěchovické přehrady. Její původní, legendami opředené táboriště, jak se píše ve výročním letáku, pod historickou Mravenčí skálou, zmizelo nenávratně ve vodách Vltavy. Umlkla nádhera šeptajících peřeji „Velké řeky". Památníček na Mravenčí skále nese jména kamarádů, kteří už odešli do „věčných loviště". Do osady jezdilo mnoho umělců, sportovců a populárních osobností, které se zasloužily o dobré jméno Ztracenky. Osada stará je naše máma, osada zlatá neumře s námi . . .

Na paměť půlstoletého výročí osady Ztracená naděje (1918—1968) byl jmenován kamarád Zdeněk Burian čestným členem. Na věnování je podpis Jardy Mottla, autora mnoha trampských písní.

10 / PORTRÉTY A ILUSTRACE

Táta nebyl jenom skvělým ilustrátorem, ale namaloval také řadu podobizen.

Byly mi tři roky, když mě otec poprvé portrétoval. Z obrazu se usmívá holčička s velkýma očima a do prstýnků zkroucenými vlásky. Lesknou se mi červené tvářičky, buclatá tvář září šibalstvím. V té době mne také fotografoval strejda Olda a z legrace poslal můj obrázek do soutěže časopisu Světozor, který vyzval čtenáře k zaslání fotky Nejšťastnější tvář. A vida! Fotografie byla oceněna a uveřejněna v časopise.

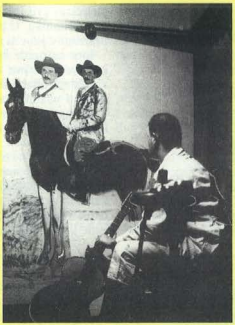
V roce 1934 se konaly ve Štramberku na Moravě národopisné slavnosti a děda Eduard se jich zúčastnil v historickém kostýmu. Otec neodolal, namaloval dědečka s kordem a vlajícím peřím na mušketýrském klobouku. Obrázek věnoval s dalšími slavnými obrazy *Šípecký člověk, Pod Kotoučem* a *Neandertálci* Lašskému muzeu v Kopřivnici.

V roce 1937 mu seděla modelem maminka. Uplynulo deset let od jejich sňatku a Evža, jak ji táta říkal, se dívá z plátna vážným pohledem svých tmavých, výrazných očí. Sleduje diváka při každém pohybu v místnosti. Tatínek namaloval v tom roce i svůj malý autoportrét. Má na něm ještě světlou čupřinu na temeni. Bylo mu právě dvaatřicet let.

Zároveň si u otce objednal podobiznu nakladatel Julius Al-

Eduard Burian portrétovaný v historickém kroji

Jezdecký portrét nakladatele Julia Alberta

Portrét přítele S. Zemana (1962)

bert. Na portrétu vyniká Albertova hezká mužná tvář s černým vousem a v černém širáku. Byla to vlastně studie k rozměrnému jezdeckému portrétu, který otec později maloval. Toto velké plátno zabíralo skoro celou kratší stěnu tatínkova pokoje. Obraz vznikal pomalu. V jednotlivých fázích si táta postup práce fotografoval, posuzoval, porovnával. Tak vznikl celý seriál snímků. Obraz byl skoro hotov, když jsem k němu zavedla malého psíka, kterého jsem si směla od maminčiny známé na neděli půjčovat. Měla jsem psy od dětství velmi ráda a Lumpík mne poslouchal jako svoji velitelku. Byla jsem jedináček a občas mi bylo trochu smutno. Ptáčci, které jsme s maminkou vykupovaly od ptáčníka, byli roztomilí, ale takový kontakt jako se psem jsem s nimi navázat nemohla. Ptáčky jsme v létě pouštěli do přírody v osadě u Černošic. Pejskem na voditku jsem se přímo pyšnila a naše společné hry dokázaly rozesmát i tátu.

Ale psík se na prahu tátova pokoje zarazil, pak obezřetně vešel a s pohledem upřeným na plátno se rozštěkal. Pach terpentýnu a barev znal, takže ho musel upoutat kůň. Těžko říci, zda to byla náhoda či skutečnost, že poznal zvíře, ale táta byl rozradostněn a povídal: „On snad opravdu poznal koně," a šťastně se usmíval.

Krásný ryzák rostl tátovi pod rukama a byl jako vysoustruhovaný. Měl barvu liškového ořešku, jen ocas a hřívu dočerna. Díval se jiskrným, krásným okem. Chodily jsme se s maminkou na něj dívat a vzpomínaly jsme na vyjížďky s naším Činošem a Mišou v Kopřivnici.

Na portréty byl také bohatý rok 1944. Otec tehdy namaloval velký portrét dědy Eduarda v životní velikosti, zahaleného v mohutném kožichu. Starý pán s šedivými vousy a bradkou se dívá z plátna svěžíma, modrošedýma očima do dáliky. Z tváře vystupuje jeho orlí nos, který po něm zdědili jeho pravnuci. Tváře má na obraze červenější než míval táta. Na zdravou barvu jeho obličeje měl vliv venkovský vzduch, na kterém denně pobýval. Otec byl neustále zavřený ve své pracovně a málokdy se dostal ven. Zúčastňoval se jenom trempských „slezin" anebo si s námi vyšel v neděli „na kopec". Pomalu jsme se procházeli po vrchu Žižkově, sešli jsme až k budově Památníku osvobození a vraceli jsme se domů Poděbradovou třídou. Dojímalo mne, že se naši vždycky při odchodu z domova polibili. Prý aby neodešli bez rozloučení, kdyby je venku něco zlého potkalo.

V roce 1944 táta také vytvořil velkou podobiznu mé krásné maminky. Obličej namaloval tak, aby vynikla její pravidelná, oválná tvář s tmavýma očima a černým lomeným obočím. Maminka měla zajímavé oči. Pod hnědou duhovkou jsem ji jednou při pečlivé studii objevila v obou očích z žilek vytvořené malé trojúhelníčky, které se rýsovaly na bělmu. Na obraze maminka mírně naklání hlavu, úzké rty má semknuty, jako by zadržovala úsměv, ruce se zlatým snubním prstenem složené v klíně. Sedí v tmavozeleném kabátě s límcem z temně

Autorka vzpomínek v dívčích letech

hnědé vydry. Barva kožešiny harmonuje s hnědi jejích oči.

Tenkrát mi také otec navrhl, že namaluje můj akt. Nepřekvapilo mě to. V jeho pracovně visel už dávno akt modelky z Akademie, jen její obličej táta připodobnil výrazu matčinu. Je to orientální kráska ležící v kupé pestrých polštářů a u nohou má vodní dýmku.

Bylo mi tehdy sedmnáct let, otec si asi uvědomoval, že zakrátko odejdu z domova a má postava se po sňatku změní. Chtěl zachytit půvab mládí. Tvář mi zčásti zakryl zdviženýma rukama, kterýma jsem si přidržovala v bujných, vlnitých vlasech věneček z květin. Obraz nazval *Primavera.* Nevystavovali jsme ho. V roce 1952, kdy se konala výstava členů spolku Purkyně, poslal tam otec můj velký portrét v šatech do tanečních. Sedím v šedém křesle také s mírně nakloněnou hlavou, se zasněnýma zelenavýma očima upřenýma do dálky, v rukou bílé rukavičky. Šaty mají tyrkysovou barvu, která byla od mládí mou nejoblíbenější, zdobí je jen náběra a růžovožlutý široký pásek s malými mašličkami. Na krku mi září drobný zlatý křížek. Obraz měl veliký úspěch. Podle zápisů v pamětní knize zapůsobil na mnoho návštěvníků. „Portrét slečny E. B. je okouzlující, dívčí svěžest dokonale vystižena," stálo tam.

Roku 1954 se konala výstava Jan Evangelista Purkyně v Salónu výtvarného díla na Jungmannově náměstí a autorem všech obrazů byl můj otec. Vystavoval akvarely a oleje z knihy spisovatelů Švarce a Kubišty *Purkyně ve Vratislavi.* Byl to soubor překrásných děl, mistrovsky vystižených, které byly zároveň portréty tehdy žijících vědců a významných osobností.

V roce 1958 byla v Městské knihovně hlavního města Prahy zahájena výstava Ilustrace Zdeňka Buriana v knize pro mládež. Na úspěchu vernisáže se podíleli i pěvec Zdeněk Otava, člen opery Národního divadla, a člen divadla ABC, který četl úryvky ze Štorchova díla. Na závěr zahájení recitoval Vladimír Hrubý Kiplingovu světoznámou báseň *Když...* Průvodcem výstavy byl dr. Hnízdo. Ten řekl, že úkolem ilustrátora je uvést čtenáře knihy do světa, který vytvořil spisovatel. Je tedy první povinností ilustrátora řídit se textem. Jeho obrazotvornost musí být přibližně stejná jako autorova. Fantazie se musí prolínat se střízlivou věcností. Hovořil o tom, že každá výprava knihy z různých světadílů je podložena náročným studiem. Ilustrátor se musí vyznat v národopise a v neposlední řadě je jeho povinností spolupracovat s vědcem; oba pak spolu popularizují vědu.

Všechny podmínky zdárného ztvárnění všech podrobností Zdeněk Burian splňoval. Jeho práce byla namáhavá, ale i vděčná — dokázal strhnout čtenáře od prvního okamžiku.

Ilustrace tvořil táta různorodými technikami. Přes dokonalou tužkokresbu, pérovku, kvaš, akvarel nebo nápodobu dřevořezu až po olejomalbu. V případě knížky Ludwiga Renna *Nobi* z afrického prostředí své obrázky vytečkoval. Vedla ho k tomu snaha po originalitě výtvarného projevu. Vždycky si přál, aby ilustrace v tisku dopadly co nejlépe.

Burian už jako chlapec toužil po pravdě a tak si sám založil národopisnou sbírku. Zdánlivé drobnosti se staly neocenitelnými podklady pro jeho pozdější ilustrátorskou tvorbu. Měl vrozený pozorovací talent, pamatoval si různé přírodní scenérie, kreslil podle modelu a nakonec zpaměti. Detaily si nevymýšlel a nefalšoval je. Kolikrát mě vybízel, abych malovala měnící se oblohu. Sám pak akvarely z plenéru používal, když maloval olejovými barvami.

Uchvacovaly mne jeho malby nočního nebe, které zářilo nad prchajícím prajelenem, pronásledovaným vlky. Vždycky, když hledím do tváře úplňku, vybavuje se mi ta dramatická scéna se vší přesvědčivostí a pravdivostí barev odpozorovaných v měsíční noci. Dvojitá duha, kterou obdivoval pračlověk nad kopci, jejichž lesy byly jakoby postříbřené deštěm, se před lety klenula pod krajem blízko Předenic, kde jsme o prázdninách bydleli.

Táta diváka i čtenáře informoval spolehlivě, mohli mu naprosto důvěřovat, a proto si získal takovou oblibu. Doslova z celého světa stále přicházejí slova uznání, v mnoha zemích žádají jeho ilustrace do různojazyčných publikací. Jeho díla se objevují v televizním vysílání všech světadílů.

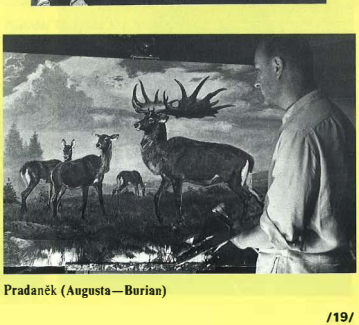
V roce 1950 vyšly Burianovy ilustrace ve Vidni, provázely knihy Cooperovy a Běhounkovy. V roce 1952 ilustroval knihu *Divoký západ* autora Pattyho Franka, ředitele Indiánského muzea v Prážďanech. Vydalo ji nakladatelství v Heidelbergu.

Otcova virtuózní technika mě vždycky fascinovala. Dokázal třeba pomocí prstu docílit efektu slepého oka nebo zářivosti velké hvězdy. Drobné hvězdičky nebo mravence tvořil tak,

▲ Bronco Trempem v Sonoře (vazba) ▼

Pradaněk (Augusta—Burian)

že klepal pravou rukou přes levou, držící roztřepený štětec namočený v barvě.

Jeho světélkující kvaše byly pověstné, ať už to byly prosvětlené oči, lesknoucí se vlasy nebo ozářená kontura obličeje z profilu či silueta postavy proti světlu. Ať už to byl člověk nebo zvíře, například na pozadí se zapadajícím sluncem, všechny ilustrace byly podmanivé a přesvědčivé.

Současně s vizuálními vzpomínkami se mi vždycky vybavuje dojem čichový. Zahltila mě vždycky dráždivá vůně terpentýnu, kdykoli jsem vkročila do jeho pracovny, oslnil mě jeho bílý plášť potřísněný barvami, udivila mě spousta štětců a štětečků, které pečlivě očištěné vkládal večer do bañaté keramické vázy. Fixírka nebo celokovový tupý nůž, kterým snadno vyrýval mřížoví či krovi v hustém nánosu barvy.

Po smrti Vinnetouově

11 / OTEC A INDIÁNI

Nebyly to jen „mayovky". které jako by byly otci šité na tělo. Burian ilustroval mnoho dobrodružných románů, v nichž figurovali Indiáni. I když někdy nebyli hlavními hrdiny, musel je přesně a správně zpodobnit. Nemohl si dovolit zaměnit třeba Mohykána za příslušníka jiného kmene, ztratil by důvěru čtenářů.

Jako autoři knih z Divokého západu vystupují z mých vzpomínek spisovatelé Max Brand, Altsheller, Curwood, Gredsted, Grey, Beholz, Goll, King, Cooper, Bret Harte, náš Flos a jiní. V roce 1979 vydala Artia cizojazyčné a posléze i česky *Indiánské příběhy* s nejznámějšími Burianovými ilustracemi.

Já jsem se s indiánskými náčelníky setkávala už jako malá školačka. Největším dojmem na mne zapůsobily v roce 1935 dva díly knihy Torryho Gredsteda *Zpívající šíp* a *Syn prérie*, ilustrované otcem. Potom Beholzův *Zvěd z tvrze Oswego*, *Tecumtha — poslední velký Shawnee* téhož autora a Gollova *Dakota v plamenech*. Přitom jsem četla průběžně Setonovy spisy, jehož celé dílo měl otec v knihovně. Učila jsem se znát a kreslit stopy. „Četla" jsem v přírodě veškerá poselství, která jsem po této průpravě byla schopna registrovat. „Lovila" jsem též pomyslné bobříky podle úkolů Jaroslava Foglara, který psal tak zajímavě pro naši mládež už v roce 1939. Taky jsem si dala indiánské jméno: Rudý bobr, které respektovali i moji vrstevníci v osadě Tornádo na břehu Berounky. V roce 1941 vydali úpěšní nakladatelé dobrodružných románů Toužimský a Moravec objemný svazek Waltera Edmonse *Bubny hřmí nad Mohawkem*, ke kterému otec namaloval obálku. I tuto pětisetstránkovou knihu jsem doslova „zhltala".

Když mi rodiče koupili knížku *Příhody malých bobříčků*, kterou napsal Indián Šedá sova, byla jsem od první stránky do ní zamilovaná. Kreslila jsem si i sama obrázky k tomuto půvabně dojemnému a zasvěcenému vyprávění a usínala jsem s přáním, abych se alespoň ve snu mohla připojit ke dvěma indiánským dětem, které se společně staraly o bobří mláďátka ve visce a tak zvukomalebným názvem O-pi-pi-sovej, Viska šepotajících vod.

Táta kdysi v interview řekl: „Příroda má nesporně na člověka zušlechťující vliv a romantika nikdy nemůže člověka se vztahem k přírodě zkazit." Hned po první světové válce začal

◀ Sitting Bull

Indián z kmene Oglala

Otec pracuje na dvojportrétu Kozákových s brazilskými Indiány

trempovat, léta spal pod širákem, teprve pak stanoval. Potom si s partou postavili naproti Medníku chatu, kterou pojmenovali Arizona. Vyhořela. I v lednu dokázali nocovat v jeskyni. Měli své vzory: hrdiny Curwoodových, Greyových, Setonových a Londonových románů. Mezi členy party vládl duch gentlemanství. Táta z těch zdrojů čerpal sílu pro život až do vysokého věku. Rád jezdil po třicítce na osadu pod vrch Kazín a později na svou lesní parcelu na Vráži, které říkal „moje lékárna".

Byla jsem tak okouzlena indiánským světem, že mi tatínek v mých devíti letech namaloval do památníku Indiána, který sedí ozářen sluncem na skále a tluče do malého bubínku. Pod obrázek napsal: „Rudému bobru devaté zimy v den posledního mléčného zubu — táta. Obyčejná bledá tvář." Měla jsem z jeho originálního věnování velkou radost.

Maminka mi hned za Indiána nakreslila něžnou kytičku pomněnek a k ní napsala báseň Boleslava Jablonského:

Jednej tak v tom světě všude
bys až budeš umírati
a vše vůkol plakat bude
Ty ses mohla usmívati.

Bylo to vlastně její životní vyznání.

Otec vytvořil bezpočet indiánských portrétů všemi možnými technikami. Není to jen Vinnetou, tolik obdivovaný mládeží, pro kterou jsou indiánské ctnosti vzorem, ale i Sitting bull — Sedící býk, slavný náčelník z 19. století. Byl vynikajícím medicinmanem kmene Siouxů. Už jako čtrnáctiletý doprovázel svého otce na válečné stezce. Později se zdráhal odejít do rezervace a sjednotil Indiány k slavné bitvě u Little Bighornu. Byl ztělesněným odbojným duchem Siouxů. Opovrhoval dvojakou tváří bílých lidí. Zemřel rukou zrádce v roce 1890.

Otec obdivoval i Geronima, náčelníka Apačů. Apačové a Komančové vynikali nad ostatními Indiány ve stopování. Geronimo byl také bělochy podveden.

Třetí slavná postava byl Rudý oblak, který náležel ke kmeni Oglalů. Oglalové byli prérijní Indiáni, nejlepší jezdci na světě. Rudý oblak, Red cloud, bojoval proti bělochům u pevnosti Laramie. Chtěl vyhnat všecky vetřelce ze svého území. Byl však poražen. Jen jednomu Angličanovi se podařilo navázat kontakt s tímto hrdým rudochem. Rudý oblak totiž věděl, že Angličané zacházejí v Kanadě s Indiány daleko lépe než Američané.

Překrásné pérovky vytvořil můj otec do knihy Jaroslava Moravce *Válka beze skalpů*. Román vyšel v několika vydáních a otcovy ilustrace jsou nedostižné. Bojové scény jsou strhující, zvláště s Indiány na koních. Dosud se nenašel ilustrátor, který by ho v dobrodružném žánru předčil. Vyrovná se Rusellovi, Remingtonovi, Beelerovi i jiným Američanům, ačkoliv je Středoevropan. Americký malíř Beeler byl dokonce poloviční Cherokee, a přesto se otci dostalo uznání i z jeho vlasti.

K tatínkovým oblíbeným autorům exotického žánru patřili i Enrique Stanko Vráz, cestovatel Holub, který prošel Afriku, a Alberto Vojtěch Frič neboli „Strýček Indián". Toho otec navštěvoval v pražské vile Božínka. Paní Draga Fričová se zúčastňovala otcových vernisáží a velice si jeho práce vážila.

K starším autorům exotických cestopisů, které otec ilustroval nebo k nimž alespoň maloval obálku, patří Havlasa a Hloucha.

Zvláštní kapitolu tvoří otcovo přátelství s inženýrem Vladimírem Kozákem z Curitiby v Brazilii. Posílal otci cenné fotografie a z jejich přátelství vzešla řada obrazů. Jedno rozměrné plátno visí v rodišti ing. Kozáka a jeho sestry, v Bystřici pod Hostýnem. Nejživější korespondence mezi otcem a V. Kozákem se váže k sedmdesátým letům. V té době přišla na otcovu adresu spousta zajímavých snímků brazilských Indiánů a tamější přírody. Zvláštní a krásné typy pak otec použil při ilustrování cestopisných románů, protože sám nikdy neodjel z vlasti, s výjimkou italské cesty roku 1931.

Na některých Kozákových unikátních fotografiích se otec seznámil s kmenem, jehož příslušníci ještě v 70. letech minulého století bojovali kamennými sekyrkami. Dokonce nechyběly poslední snímky kmene, který byl vyhlazen střelbou bělochů z vrtulníků.

Všichni domorodci se chovali k ing. Kozákovi a jeho sestře velice přátelsky. Je vůbec s podivem, jak dobře byli naši čeští cestovatelé a badatelé přijímáni u všech kmenů, z nichž řadu předcházely hrozné pověsti o jejich ukrutnostech vůči cizincům.

***Poslední Mohykán* J. F. Coopera**

V. Kozák rád fotografoval přírodu. Snímek lenochoda z bezprostřední blízkosti není žádnou výjimkou právě jako zajímavé želví stopy na písčitém břehu, křižující sypkou pláž. Kouzelné vodopády na Paraná i vodopády Iguasú si na snímcích v rozlehlosti a kráse nezadají s jinými vyhlášenými vodopády světa. Pohádkové vody Iguasú dokazují, že nádhera a velebnost přírody je nepřekonatelná.

Inženýr Kozák také fotografoval Indiány kmene Bororo, který při slavnostních příležitostech udíval množstvím pěvých ozdob a pestrým pomalováním těl. Podle tohoto kmene byl pojmenován film *Akce Bororo*, který se částečně odehrával také v brazilském prostředí. Vystupovala v něm postava paní Dragy Fričové, vdovy po znalci brazilské přírody a jejích obyvatel, A. V. Fričovi.

Obraz své sestry a svůj, v kruhu dnes už vyhynulých Indiánů, věnoval V. Kozák prostřednictvím mého otce rodnému městu.

Jiným dlouholetým přítelem mého táty byl Stanislav Zeman, který se rovněž znal s Vladimírem Kozákem. Cestoval také po Jižní Americe, i když v jiných končinách. Vlastní svůj portrét v argentinském ponču a obraz krásné paraguayské Indiánky. Autorem obou olejomaleb je Zdeněk Burian, který je vystavoval v roce 1966 s mnoha jinými oleji a ilustracemi pod jednoticím názvem Na stezce dobrodružství.

Výčet otcových obrazů s exotickými náměty od Tahiti přes Austrálii po Jižní Ameriku, obdivovaných několika generacemi, je obrovský.

12 / EDUARD ŠTORCH A NAKLADATELÉ

„Pomáhejte si ve všem všudy a bratrství vaše nemějž konce," zní Štorchova výzva a poselství mladým generacím. Je výrazem jeho osobnosti. Pedagoga a zároveň klasika v oblasti uměleckonaučné literatury. Dobrého člověka. Byl vlastně také archeologem. Z archeologické činnosti čerpal poznatky pro svou pedagogickou práci. Jako kulturní pracovník měl rozhled a odborné vědomosti. „Obětujte kus svého osobního pohodlí pro široký okruh svého poznání," vybízí Eduard Štorch, „buďte důslední a obětaví. Ať si v životě vyberete jakoukoli práci, dělejte ji poctivě a svědomitě."

Obálka *Lovců mamutů* Eduarda Štorcha

Trvalým odkazem Eduarda Štorcha dnešku je vlastivědný kroužek, který byl roku 1971 vytvořen při Městském muzeu v Hořicích. Tam jsou také uloženy veškeré ilustrace Zdeňka Buriana, které jsou spjaty se Štorchovým dílem.

Eduard Štorch razil po celý svůj život zásadu, že mládež se má vést k samostatnosti, statečnosti, k dobru a vlastenectví. Byl učitelem a spisovatelem a je uložen k věčnému spánku na hřbitově v Lobči. Hořické muzeum založilo soutěž vlastivědných kroužků a vítězové této soutěže získávají jeho knihy odměnou. Všichni účastníci si odnášejí na památku diplomy s červeným mamutem.

Štorchova životní dráha byla však plna ústrků, přehlížení a uznání. Jeho žena ho posilovala právě jako žena Burianova ve všech útrapách, a stála za všech okolností vždy po jeho boku.

Štorch si dopisoval s mnoha slavnými osobnostmi. Udržoval korespondenci se spisovatelem Aloisem Jiráskem, s antropologem českého původu dr. Alešem Hrdličkou, který se usadil v Americe. Navázal spolupráci s moravským badatelem profesorem Karlem Absolonem. Psal si i s cestovatelem A. V. Fričem.

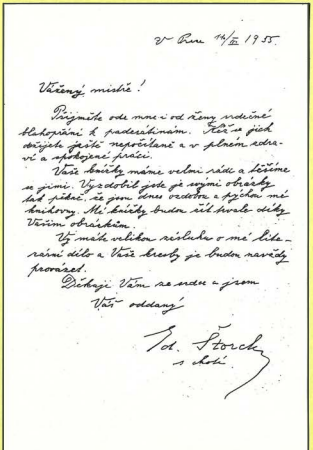
Štorchovo dílo ilustroval Adolf Kašpar, obrázky Mikoláše Aleše použil ve své knize v roce 1917. V roce 1918 vyšla jeho práce o lovcích mamutů. Ilustrátorem byl malíř Panuška. Vyprávěl se, že Panuškovy finanční požadavky byly tak veliké, že se Štorch rozhodl doplatit honorář z vlastní kapsy, tolik si přál Panuškovy ilustrace.

Roku 1931 vyšla u nakladatele B. Kočího v Praze v dětské knihovně Mládí Štorchova povídka nazvaná *V lovecké tlupě.* Poměrně krátká povídka byla později zařazena do 9. vydání *Lovců mamutů.*

Veliký úspěch zaznamenala další Štorchova kniha *Bronzový poklad,* která byla sepsána na podkladě skutečného nálezu. První vydání se objevilo roku 1932 ve Státním nakladatelství. V témže roce měl také premiéru román o Marobudovi s názvem *Zlomený meč,* a to v Brně. Následovala kniha *U veliké řeky.*

Zdeněk Burian ilustroval Štorcha poprvé pro časopis *Malý čtenář* v roce 1932. Byly to jeho první obrázky s pravěkou tematikou. Povídka se jmenovala *Lovci mamutů a sobů.* Zhostil se svého úkolu tak dobře, že si jeho prací všiml tehdejší docent paleontologie, Josef Augusta, a vypravil se za ním na Žižkov, aby se s ilustrátorem osobně seznámil.

Na jeho první návštěvu nezapomenu. Kdosi zazvonil a ma-

V Praze 14/II 1935.

Vážený, milý!

Přijměte ode mne i od ženy srdečné blahopřání k padesátinám. Těší mě, jak dobře zdejte zjistil nepřátelské a v plném odraze vě a spokojené práci.

Vaše knihy máme velmi rádi a těšíme se jimi. Vyzdobil jste je svými obrázky, které přidají. Je jsem ještě začátek a zajímá mě knihovny. Mé knihy budou asi hodně dlouhé. Vřelým obrázkům.

Už mám velikou zásobu o mé lidožravé dílo a Vaše kresby je budou navždy provázet.

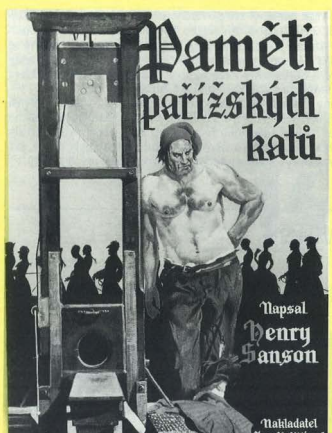
Děkuji Vám za vše a zdar

Váš oddaný

Ed. Štorch

s úctou

Faksimile dopisu Eduarda Štorcha Zdeňku Burianovi

Obálka knihy vydané v nakladatelství J. R. Vilímek

Knižní řada nakladatelství Toužimský a Moravec

minka mě poslala otevřít. Za dveřmi stál vysoký, ramenatý muž s hnědýma očima, který mi s laskavým úsměvem podával tlustou knihu: svázaný ročník časopisů *Naší přírodou*. Na titulní stránce byla vlaštovka. Potom se setkal vědec s umělcem. Nastala mnohaletá spolupráce. Trvala až do roku 1968, kdy profesor Augusta zemřel. Nebyla to jen spolupráce mezi vědcem a malířem, ale nezištné přátelství obou rodin, které se navštěvovaly.

Vraťme se však ke Štorchovi. Za knihu *Volání rodu*, jejíž část přešla do poválečného vydání *Meče proti meči*, byl Štorch poctěn cenou za nejlepší knihu pro mládež.

V září 1937 vydalo nakladatelství pánů Toužimského a Moravce jubilejní vydání *Lovců mamutů*, na němž si spisovatel velice zakládal. Uplynulo totiž 30 let od prvního vydání. Páté vydání vyzdobil svými ilustracemi také Zdeněk Burian. Pak se objevili *Lovci mamutů po pěti letech*. opět s pěknými otcovými obrázky.

Za nacistické okupace hodlalo Státní nakladatelství vydat výbor z *Lovců mamutů* jako povinnou četbu pro žáky základních škol. Eduard Štorch však upadl u německých úřadů v protektorátu Böhmen und Mähren v nemilost. Nakladatelé Toužimský a Moravec alespoň vytiskli *Zastavený příval* v sešitovém vydání. Nezůstalo to však bez odezvy. Štorch se musel nadlouho odmlčet.

Zdeněk Burian měl podobný osud jako spisovatel Štorch. Stěžoval si v dopisech Štorchovi, že za války ilustroval celkem sedmnáct knih, aniž mu do roku 1946 vyšla jediná. Ale Toužimský a Moravec přece jen stihli dát do tisku ještě v prvním poválečném roce Štorchovo dílo *Statečné mládí* s Burianovými ilustracemi.

Štorch i Burian měli stejný názor na neblahé zásahy do své práce. Ulevovali si společným slovníkem, slova „magor" a „zpizdil" nebyla výjimkou.

V roce 1948 byl v Praze uspořádán slavnostní večer u příležitosti Štorchových 70. narozenin a spisovatel obdržel literární cenu Boženy Němcové. Potěšen uznáním napsal další román nazvaný *Minehava*. Přišla však neblahá 50. léta a kniha měla vyjít s ilustracemi neznámého, mladého malíře. Nešťastný Štorch v té době napsal mému otci: „Přál jsem si, abyste knihu ilustroval Vy. Byli proti Vám . . . Na pravěk jste vy jedinečný . . . Co Vy byste z *Minehavy* udělal!" A měl pravdu. Pozdější vydání s otcovými obrázky je klenot. Překrásné pérovky a působivá obálka: na černé půdě dívčí postava v bílém šatě v souladu s barvami hnědou, fialovou a tyrkysovou. *Minehava* byla posledním dílem Eduarda Štorcha.

V roce 1956 spisovatel zemřel. Propagátor škol v přírodě a dobrý přítel svých žáků odešel. Žáci mu říkali „sachem".

Ve *Zlatém máji* z roku 1958 je článek *Jak jsem ilustroval Štorcha*. Jeho autor, Zdeněk Burian, se v něm vyznal z velké úcty k tomuto spisovateli, jehož dílo vždycky ilustroval se zájmem a rád.

Od roku 1953 se všechny Štorchovy publikace objevovaly s otcovými ilustracemi i obálkami. Vyšly španělsky, francouzsky, polsky, rusky, německy, maďarsky a slovensky.

Při pohřbu Eduarda Štorcha zněla Dvořákova *Novosvětská*. Largo z této symfonie doprovázelo i Zdeňka Buriana na poslední cestě v roce 1981.

V malé uličce v Praze- Vršovicích měl krámek s knihami Jan Toužimský. Jaroslav Moravec byl zaměstnancem nakladatelské firmy J. R. Vilímek. Pak pánově Toužimský a Moravec spojili své síly, bystrost a um.

Když po kampani proti spisovateli Mayovi postoupil „starý pán", jak se Vilímkovi říkalo, vydavatelská práva na Mayovy knihy druhořadému nakladateli Šebovi, nedovedl je Šeba „prodat". Toužimský s Moravcem se rozhodli, že za spolupráce malíře Zdeňka Buriana, vycházející hvězdy na ilustrátorském nebi, pozdvihnou Mayovu slávu a uchopili příležitost „za pačesy". Dodnes jsou Burianovy ilustrace k románům Karla Maye nejprosluleji.

Německý nakladatel z Karl May Verlag v Bambergu, pan Roland Schmidt, navštívil mého otce před lety v Praze a rovněž se zajímal o spolupráci. V jeho nakladatelství vyšel seznam sebraných spisů Karla Maye pod hrdým názvem *Die Original-Ausgabe Bestseller seit Generationen.* Jedenáctý svazek *Am stillen Ozean* už nese obálku mého otce. Je neuvěřitelné, že jediný spisovatel mohl vytvořit tolik svazků napínavé četby plné dobrodružství.

Původně sídlilo nakladatelství Karl May Verlag v Radebeulu, kde měl vilu Shatterhand sám Karel May. Vyznání Alberta Einsteina, jednoho z nejvýznamnějších fyziků všech dob: „při čtení cestopisných knih jsem se nudil, což nemohu říci ani o jedné knize od Karla Maye," se přilíš neliší od slov uznání Alberta Schweitzera, Heinricha Manna nebo Egona Erwina Kische. Mayovy romány si získaly velkou popularitu a Muzeum Karla Maye v Radebeulu s unikátními exponáty včetně postav indiánských náčelníků v jejich krojích jsou i dnes středem pozornosti návštěvníků celého světa.

Málokterý čtenář zapomene na impozantní postavu Indiána v přívě čelence na skvrnitém koni, která propagovala Mayovy romány z nakladatelství Toužimský a Moravec. Nejdříve vyšel *Vinnetou* a *Ve stínu padišaha*. Zároveň založili edici *S puškou a lasem*, věnovanou anglo-americké literatuře. Edice měla obrovský úspěch. Vydávali *Bigglese, Tarzana*. Vyšel také svazek pohlednic v nahnědlém tónu s náměty z Mayových knih, ilustrovaných Zdeňkem Burianem.

Bylo to nejslavnější údobí dobrodružné literatury u nás vydávané. Desítky obálek a stovky perfektních ilustrací dokazují, že otec držel v této oblasti primát. Přes vzrůstající popularitu se však nezbavil své pověrčivosti. Třináctého nikdy nepracoval. Zvlášť pátek třináctého byl pro něj dokonale „smolným" dnem, jak říkal. Nemělo smysl nic začínat, do ničeho se pouštět. „Oprava-poprava" bylo jeho heslo. A proto se raději vypravil do kavárny Arco naproti Masarykovu nádraží, která byla stánkem vyznávačů bohyně Minervy.

Pana Toužimského jsem znala osobně. Byl to živý, pomenší muž s černýma jiskrnýma očima a vlasy střihanými na delšího ježka. Rychlý spád jeho řeči a ostrý zvuk hlasu prozrazovaly člověka rozhodného a šikovného. Naše vztahy byly dobré, jak lze usuzovat i z korespondence a vzpomínek mých rodičů.

13 / VAVŘÍNY

Od roku 1935 Zdeněk Burian spolupracoval s docentem Josefem Augustou a od té doby se o něm hovoří jako o „význačném reprezentantovi vědecké ilustrace". Vložil do díla nejen svou fantazii v mezích vědecké přesnosti, ale také intuici, takže dokázal vytvořit živou iluzi dávného světa. I v této oblasti našel můj otec ctitele ve všech světadílech.

V rakouském Salzburgu byla v roce 1968 uspořádána výstava Augusta—Burian s podtitulem *Zdeněk Burian ist der meisterhafte Illustrator der Werke von Prof. Dr. J. Augusta*, s fotografiemi obou mužů na panelu. Ředitel muzea prof. dr. Eduard Paul Tratz vzkázal mému otci, který se výstavy osobně nezúčastnil, pozdrav s dovětkem: „Lepší obrazy na světě neznám."

▲ Profesor Josef Augusta a Zdeněk Burian

Na amsterodamské univerzitě jsou obrazy Zdeňka Buriana z oblasti pravěku také velice oceňovány. Dr. P. J. H. van Bree řekl na adresu Čechů: „Vaše vlast může být hrdá, že má umělce, který dovede tak přesvědčivě zvládnout tak obtížný úkol . . ."

Ve vzdáleném Utrechtu je malé sklepení, které nese název Augusta—Burian Cave. Jeho majitel, pan Julius Dröge, sám pracuje jako archeolog amatér ve Frisku se svým bratrem, stejně zaníceným pro objevy a památky jako on. Oba už mají léta, ale pan Julius se vypravil až na zbraslavský hřbitůvek, kde je náhrobní deska malíře Zdeňka Buriana a jeho ženy Františky, aby se poklonil památce Mistra.

Dokonce i daleké Japonsko vzdalo hold českému malíři moravského původu. Sedmdesát kilometrů od hlavního města Tokia leží zábavní park Seibuen. Výstava o pravěku tam byla instalována československými pracovníky v roce 1980 v UNESCO Village, v Pavilónu dětí. Japonsko ještě více propadlo atmosféře pravěku po zhlédnutí výstavy obrovských zvětšenin díla malíře Zdeňka Buriana, který návštěvníky seznámil se světem zašlým před miliony let. Byli nadšeni, přestože v jejich zemi už dlouho panoval „dinosauří" kult. Burianovy ilustrace však dokázaly, že český malíř dílo na toto téma tu se však nezbavil své pověrčivosti. Třináctého nikdy nepracoval. Zvlášť pátek třináctého byl pro něj dokonale „smolným" dnem, jak říkal. Nemělo smysl nic začínat, do ničeho se pouštět. „Oprava-poprava" bylo jeho heslo. A proto se raději vypravil do kavárny Arco naproti Masarykovu nádraží, která byla stánkem vyznávačů bohyně Minervy.

Pana Toužimského jsem znala osobně. Byl to živý, pomenší muž s černýma jiskrnýma očima a vlasy střihanými na delšího ježka. Rychlý spád jeho řeči a ostrý zvuk hlasu prozrazovaly člověka rozhodného a šikovného. Naše vztahy byly dobré, jak lze usuzovat i z korespondence a vzpomínek mých rodičů.

The Marquis Who's Who Publications Board

Certifies that

Zdenek Burian

is a subject of biographical record in

Who's Who in the World
Fourth Edition
1978/1979

in edition in which is limited to those individuals who have demonstrated outstanding achievement in their own fields of endeavour and who have, thereby, contributed significantly to the betterment of contemporary society.

Publisher

Director of Research

Listina o uvedení životopisu Z. Buriana v knize *Who's Who in the World*

dokonale zvládl. Za zvukových a světelných efektů se v Burianově koridoru odvíjí pravěký život s létajícími ptakoještěry, pravěkými mořskými obludami, dinosauři i mamuti tam pochodují a cválají před užaslými diváky.

Švýcarsko-západoněmecké vydavatelství Kindler Verlag vydalo svazek o evoluci života na Zemi s rekonstrukcemi Zdeňka Buriana ve spolupráci s našimi předními vědci.

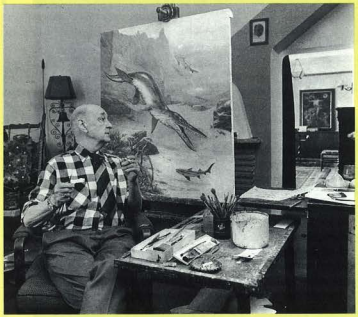
Výpravná severoamerická publikace *Our Continent* obsahuje mnoho reprodukcí otcových děl, které se vztahují k prehistorii tohoto kontinentu.

Zápis z *The Marquis Who's Who Publication Board* dokazuje, že „životopis Zdeňka Buriana je uveden v knize *Who's Who in the World* (čtvrté vydání, 1978/79), kam se zařazují jen ti jednotlivci, kteří dosáhli něčeho významného ve své vlastní oblasti bádání a kteří tak přispěli k rozvoji současné společnosti."

14 / EPILOG

Kdysi stál vedle křesla potaženého tuleni kožešinou se střibřitými sametovými opěrkami tepaný železný stojan. Na něm byl popelník ve tvaru misky a tři ozdobné nádobky: na sirky, cigarety a na svíčku.

Moji rodiče se v mládí velmi milovali a žili spolu věrně v dobrých i zlých časech. Proto snad byla krásná svíce ozdobena notovou osnovou a textem *Věrné naše milování.* Píseň,

Poslední snímek Mistra Buriana

kterou si vždycky spolu tiše zpívali k melodii, jež se linula z rádia. Zbytek svíce je doposud na stojanu, i když od smrti mých rodičů uplynulo mnoho let. Dosud je čitelný i text písně ze Smetanovy opery.

Dívám se na záplavu zelených lístečků, které splývají ze skleněného talíře k zemi. Růžová mísa spočívá na tepaném stojanu, který tatínek mamince koupil. Pod sklem vždycky zářila žárovka, která ozařovala vodopád drobných zelených šlahounů.

Vzpomínám na krásný, originální pokoj, jehož nábytek tatínek sám navrhoval. Kombinoval světležluté dřevo jasanu s tmavou, drásanou borovicí, protože měl rád kontrast. Vytvořil překrásnou soupravu od impozantní válendy s táhlým borovicovým lemem až po zajímavou toaletku s třídílným zrcadlem a s krásnou tepanou mřížkou, uzavírající prostor pro maminčiny kosmetické potřeby. Mřížka znázorňuje vznášejícího se jelena a pokornou něžnou laň mezi stylizovanými stromy pod hvězdnou oblohou se srpkem měsíce. Mřížka mi zůstala na památku. Dívám se často na iniciály F. B., které dal tatínek vyrýt do erbu, a hlavou mi táhnou řádky ze zažloutlého dopisu, který si maminka stále schovávala: „Drahá Fanušku, . . ."

Je neuvěřitelné, že popel těch, které jsem měla tolik ráda a bez nichž jsem si svůj život vůbec nedovedla představit, už dávno rozvál větřík nad zbraslavskou rozptylovou loučkou do všech stran.

Plakali jsme nad ztrátou maminky, tak krásné tmavooké a tmavovlasé ženy, oblíbené a pracovité, a netušili jsme, že záhy odejde i tatínek. Že jejich popel splyne s Přírodou, kterou měli oba rádi a cítili ji. Tatínek neměl sílu vyrovnat se se samotou. A tak si maminka pro něj přišla.

Těsně před tím než skonala, v onu úzkostnou noc před osmnáctým říjnem, jsem ve snu viděla tatínka v bílém pracovním plášti a slyšela hlas: „Dokonáno jest."

Ráno jsem si připomněla pašijovou píseň, kterou mi maminka na Velký pátek jako dítěti zpívávala: „Dokonáno jest, Smrt plesá, Kristu svatá hlava klesá . . ." Nechtěla jsem se smířit s tou neodbytnou písní, ale večer mi bylo jasné, že odejdu-li z nemocnice, už nikdy maminku živou neuvidím. A před půlnocí se to stalo. V poslední chvíli jejího zápasu o dech jsem na ni zavolala: „Maminko!" Aby věděla, že jsem u ní, že není sama. Naposledy otevřela své hnědé oči a podívala se přímo do mých. Pak ji hlava klesla, tep se zastavil.

Nezapomenu na pohled plný lásky, kterým provázela otce, opouštějícího před časem nemocniční pokoj. Stála jsem mezi nimi a rychle jsem ustoupila, aby se mohla za nim dívat co nejdéle.

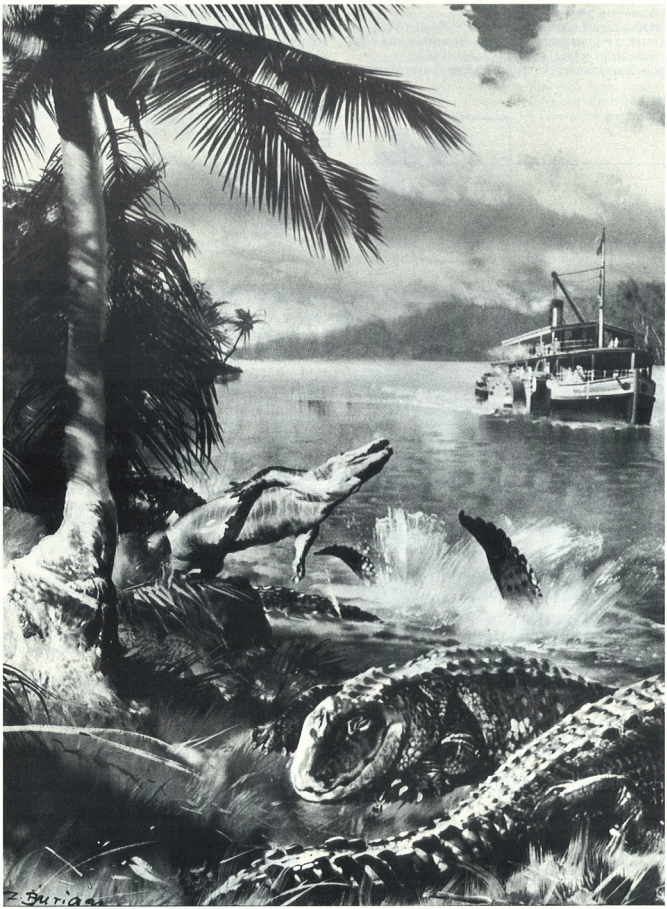
Až po jejím pohřbu jsme našli dopis. „Až se to stane, a já umřu . . ." četla jsem v slzách. A pak drobným, úhledným písmem větička „anděl lásky svatě vlá . . ."

Věřím, že zase jdete spolu po polní cestě, vedouce se v podpaží, zahleděni do sebe. Maminčiny splývají na prsa tmavé copy a otec k ní naklání hlavu se světlými, vlnitými vlasy, které maminka tolik milovala . . .

1989

Eva a Burka, 1924

E. S. Vráz: Za poklady Eldoráda, černobílý kvaš, 1939

D. G. Mukerdži: Za Kárim v indické džungli, barevný kvaš, 1948

R. Kipling: Maugli, kombinovaný pastel, 1940

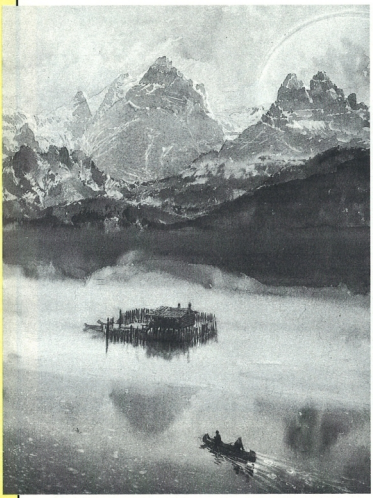
R. Kipling: Mauglí, kombinovaný pastel, 1940

J. Verne: Pět neděl v balóně, červenobílý kvaš, asi 1945 (nevyšlo)

J. Verne: Děti kapitána Granta, černobílý kvaš, 1939

J. F. Cooper: Lovec jelenů, barevný akvarel, 1942 (nevyšlo)

J. Verne: V krajině kožešin, černobílý kvaš, 1950

Jagger, černobílý kvaš (nevyšlo)

E. S. Vráz: S lovci lebek na Borneu, černobílý kvaš, 1948

E. S. Vráz: S lovci lebek na Borneu, černobílý kvaš, 1948

E. S. Vráz: Don Enrique, černobílý kvaš, 1942

Assolant: Hrdinný kapitán Korkorán, černobílý kvaš, 1936

K. May: Vinnetou, perokresba, 1965

◄ J. F. Cooper: Der Lederstrumpf, perokresba, 1948

Alencar: Vládce pralesa, perokresba, 1969

Alencar: Vládce pralesa, perokresba, 1969

K. May: Syn lovce medvědů, perokresba, 1933

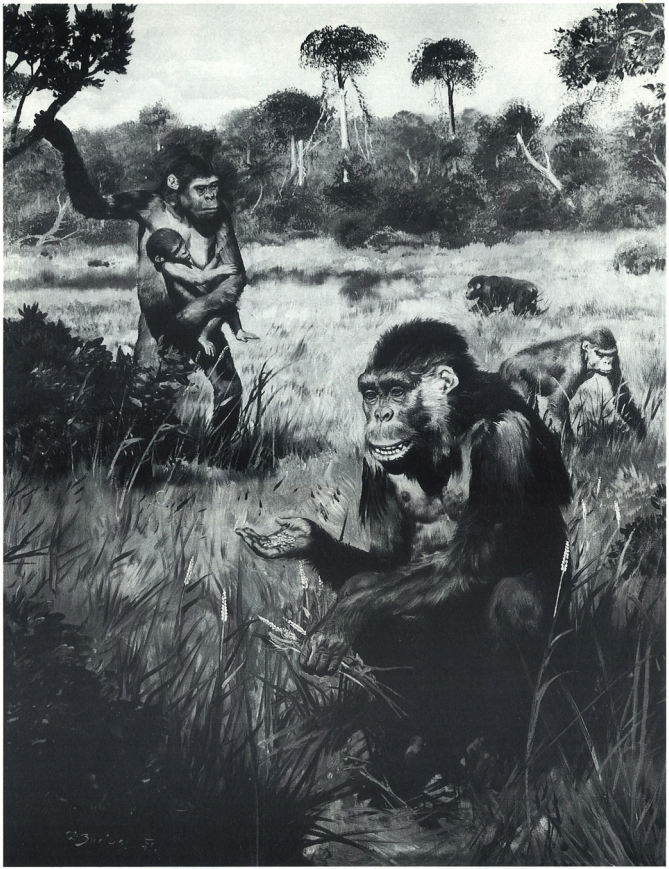
K. May: Černý mustang, perokresba, 1968

K. May: Duch Llana Estacada, perokresba — výřez, 1959

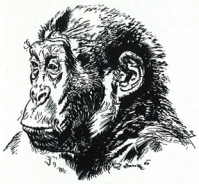
E. R. Burroughs: Tarzan, černobílý kvaš, 1967

J. Volf: Menschen der Urzeit, barevný olej, 1975

Tlupa australopitheků, olej, 1952

Augusta—Burian: Pravěký člověk, perokresba, 1960

E. Štorch: Lovci mamutů, perokresba, 1937

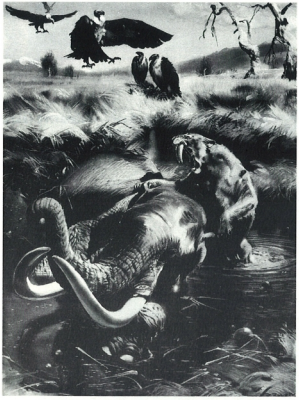
Augusta—Burian: Pravěký člověk, perokresba, 1960

Augusta—Burian: Ztracený svět, perokresba, 1960

Augusta—Burian: Prajelen, perokresba, 1960

Augusta—Burian: Zavátý život, černobílý kvaš, 1941

Augusta—Burian: Ještěři pravěkých moří, olej, 1964

▲ František Burianová — malý portrét, olej, 1937

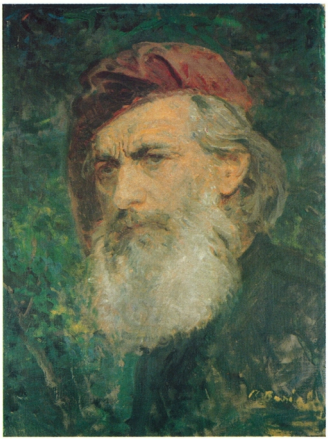
Malá Eva, olej, 1930 ▶

▲ Eva — Primavera (akt), olej, 1944

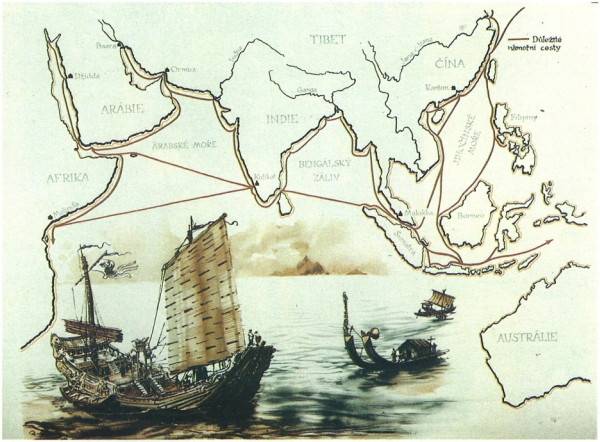
◀ Dvojportrét manželů Burianových, olej, 1959

Alberto Vojtěch Frič, olej, asi 1960

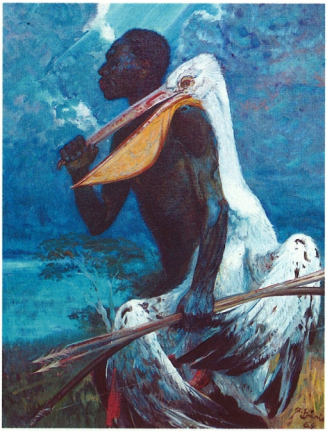
M. V. Kratochvíl: Objevitelé a dobyvatelé, lavírovaná perokresba, 1961

M. V. Kratochvíl: Objevitelé a dobyvatelé, lavírovaná perokresba, 1961

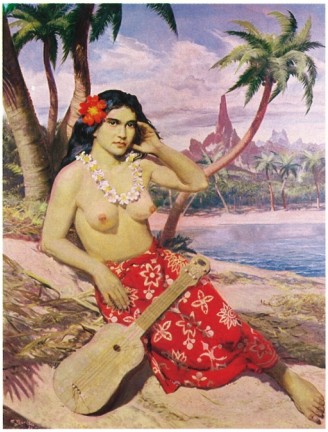
Bojovník kmene Zulu, olej, 1960

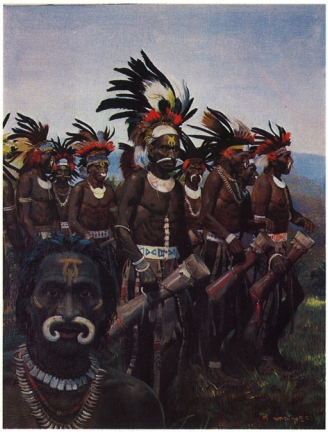
Černý lovec, olej, 1964

Australanka, olej, 1978

Tahiťanka, olej, 1975

Papuánci, olej, asi 1975

Mexičani, olej, 1959

D. Defoe: Robinson Crusoe, akvarel, 1956

F. Maryatt: Kormidelník Vlnovský, akvarel, 1945

L. Souček: Velké otazníky, olej, 1967

L. Souček: Velké otazníky, olej, 1967

J. F. Cooper: Poslední Mohykán, akvarel, 1948

D. G. Mukerdži: Příběhy tygřího mláděte, olej, 1946 (nevyšlo)

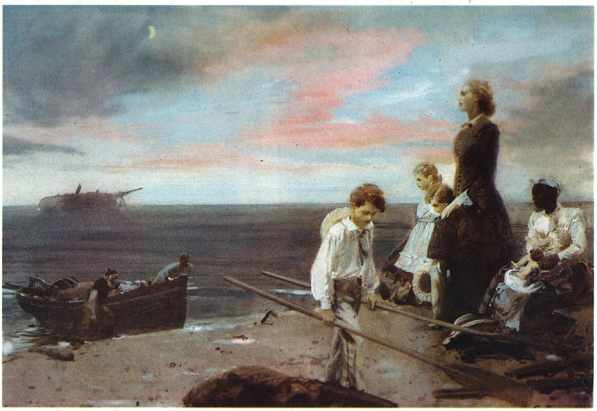
D. G. Mukerdži: Příběhy tygřího mláděte, olej, 1946 (nevyšlo)

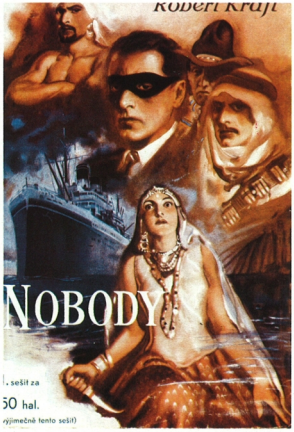
D. G. Mukerdži: Příběhy tygřího mláděte, olej, 1946 (nevyšlo)

F. Maryatt: Kormidelník Vlnovský, akvarel, 1945

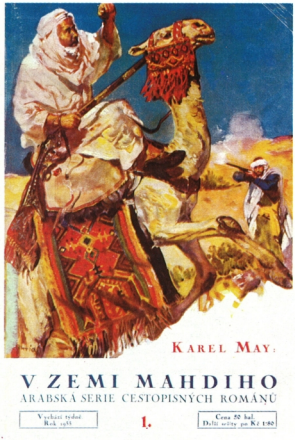

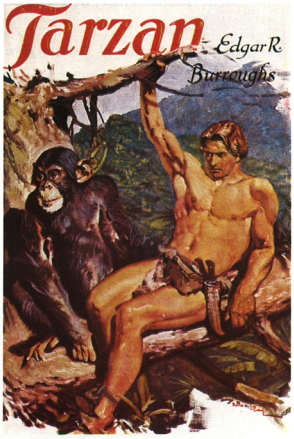
V. Miller: Medvěd z hor, olej, 1933

R. Kraft: Nobody, olej, 1937

K. May: V zemi mahdího, olej, 1936

E. R. Burroughs: Tarzan, olej, 1937

J. London: Jerry z ostrovů, olej, 1938

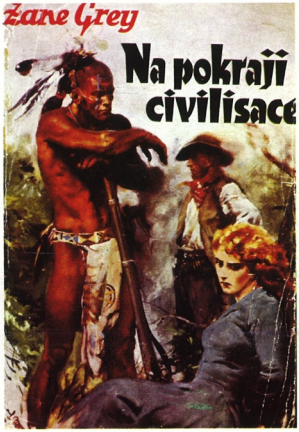
K. May: Supové Mexika, olej, 1935

J. Verne: Patnáctiletý kapitán, kolorovaná perokresba, asi 1955

K. May: Ohnivá puška, olej, 1934

Zane Grey: Na pokraji civilizace, olej, asi 1935

W. Johns: Biggles — Hrdinové vzdušných bitev, olej, 1939

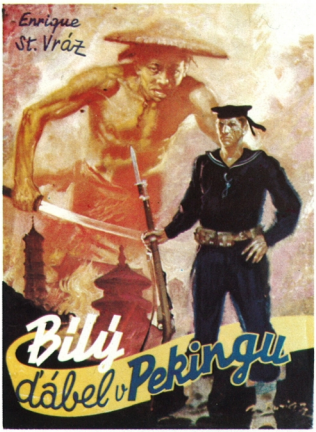
L. Boussenard: Junák od zuavů, olej, 1937

E. S. Vráz: V zemi bílého slona, olej, 1939

A. Dumas: Drama roku devadesátého třetího, olej, asi 1936

E. S. Vráz: Bílý ďábel v Pekingu, olej, 1940

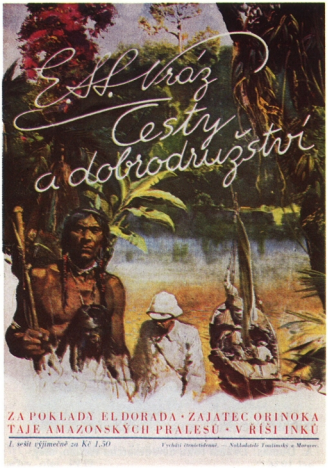
M. Brand: Železný oř, olej, 1939

U. Ambolt: Karavana, olej, asi 1940

J. M. Kuděj: Sid, kvaš, asi 1938

E. S. Vráz: Cesty a dobrodružství, olej, 1938

J. Havlasa: Past na slunce, akvarel, 1936

◄ E. Štorch: O Děvín a Velehrad, kvaš, asi 1945

Kuzma: Špalíček báchorek, akvarel, asi 1943

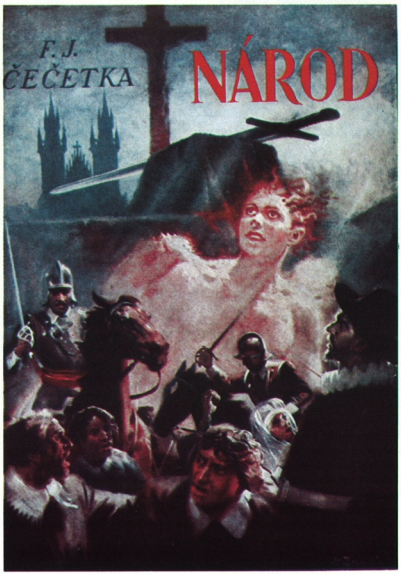
F. J. Čečetka: Petr Brandl, kombinovaná technika, 1942

J. Hořejš: Pouť bez návratu, akvarel, asi 1945

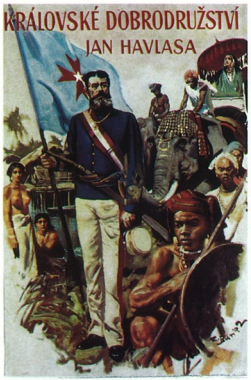
J. Hrušovský: Jánošík, olej, 1940

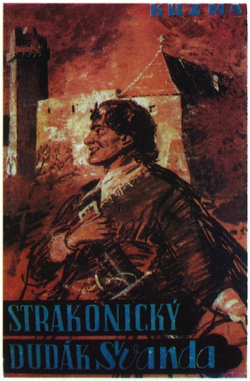
F. J. Čečetka: Národ, barevný kvaš, 1937 ►

P. C. White: Divoký kaňon, olej, asi 1936

J. Havlasa: Královské dobrodružství, olej, 1935

Kuzma: Strakonický dudák Švanda, kombinovaná technika, 1943

J. M. Troska: Kapitán Nemo, kvaš, asi 1938

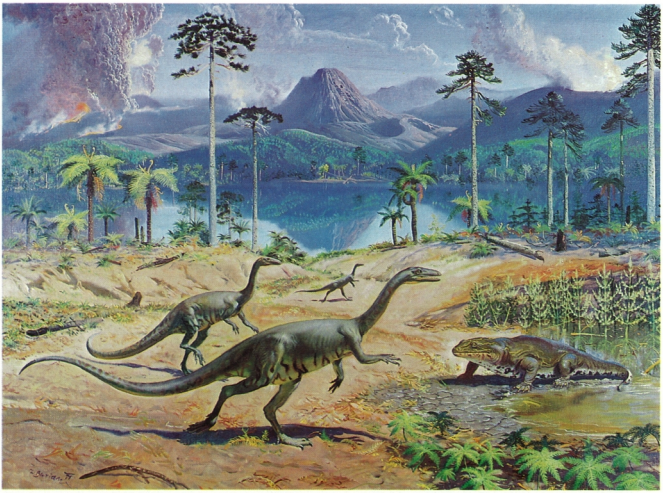
J. M. Troska: Zápas s nebem, barevný kvaš, 1938

L. Souček: Velké otazníky, olej, 1967

R. Kipling: Knihy džunglí, kombinovaný pastel, 1948

Augusta—Burian: Ornithomimus, olej, 1971

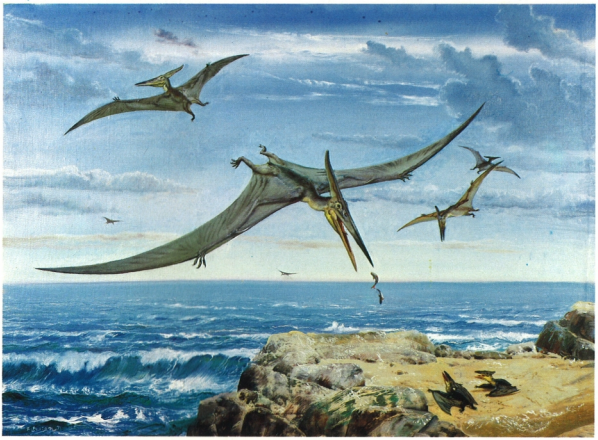

Augusta—Burian: Šárecký jeskynní lev, olej, 1970

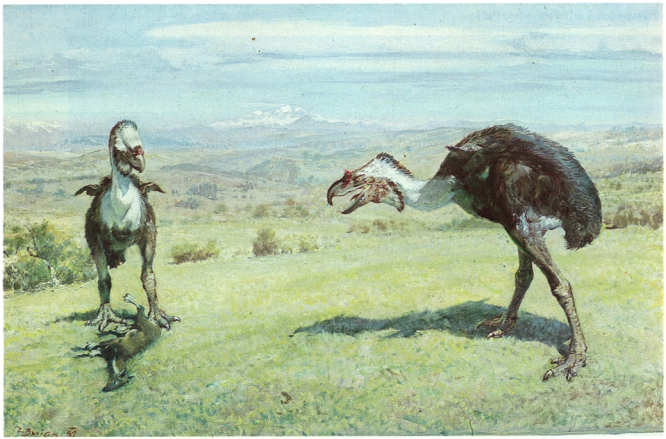
Augusta—Burian: Chirotherium, olej, 1956

Pteranodon s mláďaty, olej, 1961

Augusta—Burian: Kambrické moře, olej, 1951

Augusta—Burian: Phororacos, olej, 1962

L. Souček: Velké otazníky, olej, 1967

Augusta—Burian: Azoikum, olej, 1974

Augusta—Burian: Gigantopithekus, olej, 1975

Augusta—Burian: Tvůrce Věstonické venuše, olej, 1958

Augusta—Burian: Kromaňonský lovec, olej, 1956

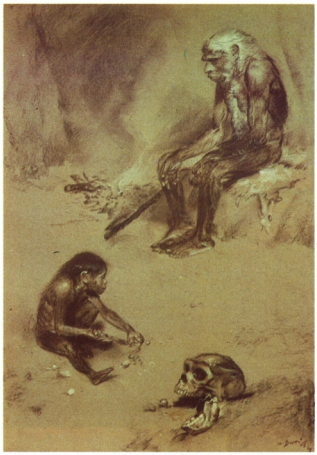
Augusta—Burian: Pravěký umělec, olej, 1956

Augusta—Burian: Kromaňonský tábor, olej 1956

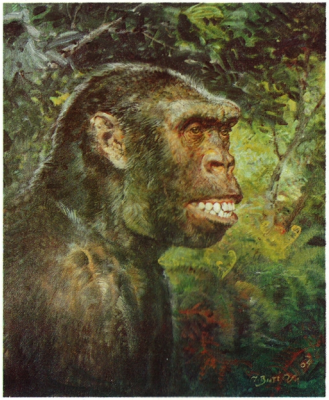
Augusta—Burian: Rodina Australopitheků, kolorovaná křída, 1960

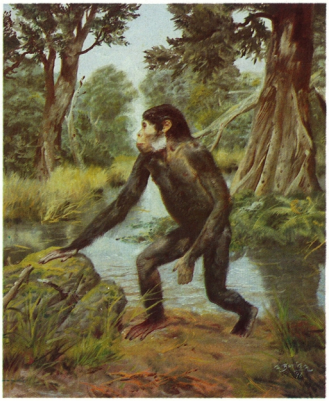
Augusta—Burian: Neandertálec — stařec a dítě, kolorovaná křída, 1960

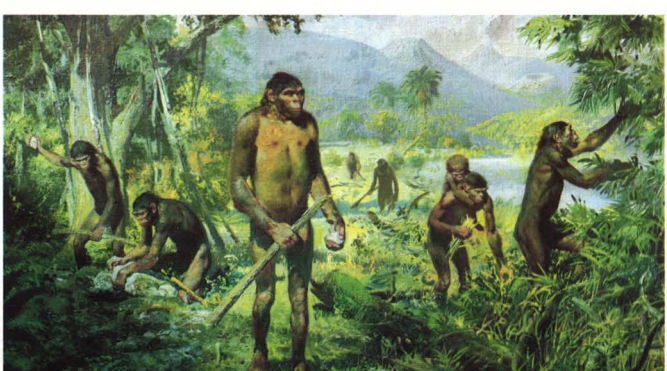
Augusta—Burian: Neandertálec, kolorovaná křída, 1960

Augusta—Burian: Homo erectus modjokertensis, olej, 1964

Augusta—Burian: Oreopithekus bambolii, olej, 1972

Augusta—Burian: Pithekantropus, olej, 1951

dálky

Eva Hochmanová-Burianová: Zdeněk Burian — pravěk a dobrodružství (rodinné vzpomínky) ● Výtvarný doprovod tvoří výběr z díla ak. malíře Zdeňka Buriana ● Vydalo vydavatelství Magnet-Press, Vladislavova 26, 113 66 Praha 1 ● K vydání jako mimoediční svazek připravila redakce Dálky ● Adresa redakce: Dálky, Jungmannova 24, 113 66 Praha 1, telefon 26 06 51 ● Šéfredaktor Jiří Stegbauer ● Výtvarné řešení Jarmila Pospíšilová ● Výhradní reprodukční práva na veškeré ilustrace Zdeňka Buriana (s výjimkou děl vědecky spojených s prehistorií) jsou smluvně zadána, bližší informace v redakci Dálky ● Informace o předplatném podává a případné reklamace vyřizuje oddělení administrace vydavatelství Magnet-Press, Jungmannova 24, 113 66 Praha 1, tel. 26 06 51 ● Rozšiřuji: PNS, knihkupci a kolportéři (rabat až 30 %), vydavatelství Magnet-Press ● Vytiskla Svoboda, grafické závody, a. s., závod 5, Praha 10-Malešice ● Za obsah odpovídá autor

Nezávazná doporučená spotřebitelská cena 34 Kčs ke dni vydání
(Pro předplatitele, kteří zaplatili původně ohlášenou částku, zůstává cena nezměněna.)

© Eva Hochmanová-Burianová, 1991
© Vydavatelství Magnet-Press, 1991
© Agentura Ostrov, 1991

ISBN 80-85434-28-8

(Na 1. straně obálky: Arabský jezdec, tempera, 1966; na titulním listu: V. A. Obručev — Plutonie, barevný kvaš, 1956)

Maor, olej, 1963